

รายงานการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม

The Potential Development of the Thailom Way Life's Little Guide

ภรวลัญช์ มาอยู่และคณะ
สาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ประจำปีงบประมาณ 2561

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การพัฒนาศักยภาพการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม

The Potential Development of the Thailom Way Life's Little Guide

ภรวลัญช์ มาอยู่

สาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรม

คณะวิทยาการจัดการ

ทิวาวรรณ ศิริเจริญ

สาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรม

คณะวิทยาการจัดการ

นันทกานต์ ศรีปลั่ง

สาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรม

คณะวิทยาการจัดการ

ทุนอุดหนุนโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

งบประมาณแผ่นดิน พิจารณาผ่านความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ประจำปีงบประมาณ 2561

ชื่องานวิจัย	การพัฒนาศักยภาพการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม The Potential Development of the Thailom Way Life's Little Guide.
ผู้วิจัย	กรวลัญช์ มาอยู่
ผู้ร่วมวิจัย	ทิวาพรรณ ศิริเจริญ และนันทกานต์ ศรีปลั่ง
สาขาวิชา	การท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชนเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม 2) เพื่อประเมินศักยภาพของเยาวชนที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม 3) เพื่อพัฒนาศักยภาพเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม โดยมีการระบุพื้นที่เพื่อศึกษาคือ อำเภอหล่มเก่า ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนอนุบาลหล่มเก่า และโรงเรียนวัดทุ่งธงไชย จำนวน 20 คน มีการดำเนินการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการศึกษาเอกสาร การสังเกตและการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง รวมถึงการใช้แบบให้คะแนนเพื่อประเมินศักยภาพของผู้เข้าร่วมอบรม

ผลการวิจัยพบว่า จากการอบรมทั้ง 2 ระยะ และมีการใช้แบบให้คะแนนเพื่อประเมินศักยภาพการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม โดยแบบให้คะแนนมีองค์ประกอบ 5 ด้านได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการแนะนำสถานที่แก่นักท่องเที่ยว ด้านทักษะและการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และด้านความรับผิดชอบและมีใจรักบริการ จากการประเมินพบว่า จากนักเรียน 20 คนที่เข้าร่วมอบรม มีเด็กนักเรียน 4 คนที่ผ่านเกณฑ์คะแนนโดยมีคะแนนผ่านเกณฑ์ที่ 35 คะแนนขึ้นไป โดยเด็กกลุ่มนี้นับว่าเป็นเด็กที่มีศักยภาพที่สามารถให้การต้อนรับและแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวได้

คำสำคัญ : เจ้าบ้านน้อย, วิถีไทหล่ม

Title The Potential Development of the Thailom Way Life's Little Guide.

Researcher Phonwalun Mayoo

 Tiwawan Sirichareon and Nantakan Sriplang

Institute Tourism and Hotel, Phetchabun Rajabhat University. 2018

Abstract

The purpose of this research is 1). Transfer knowledge to Thailom way life's Little Guide 2) To assess the potential development of Thailom way life's Little Guide . The area to study is Lomkao. In this study, the target group was identified. By using a specific targeting method (Purposive Sampling) is 20 student from Anuban Lomkao School and Wat Toong Thong Chai school. The study was conducted using qualitative research methodology and data collection , observations and unstructured interviews . And Use scoring to assess the potential of participants.

The research found that from the training 2 terms and The scoring system is used to evaluate the Thailom way life's Little Guide potential. The scoring system has five components is Personality , Human relations , Introduction to tourists , responsibility, Skills and solutions and Service mind. The evaluation found that 20 students attending the training. There are 4 students who passed the test. The score was 35. This group of children is a potential child. They can welcome and guide tourist efficiently.

Keywords : Little Guide , Thailom way life's

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้น ด้วยความร่วมมือและช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่านที่ได้ให้ คำแนะนำ คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่างๆอันเป็นประโยชน์ยิ่งในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณเด็กนักเรียนจากโรงเรียนอนุบาลหล่มเก่า และโรงเรียนวัดทุ่งธงไชยที่ให้ความมืออย่างดียิ่งในการเข้าร่วมอบรมและขอขอบคุณครูเนตรนภา ผลประเสริฐจากโรงเรียนวัดทุ่งธงไชย ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีและความคุ่มเด็กนักเรียนในช่วงการออกพื้นที่เพื่อฝึกปฏิบัติ และเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบูรณ์ที่กรุณาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์

และขอขอบคุณคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้มา ณ ที่นี้ด้วย

ภรวลัญช์ มาอยู่และคณะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	4
1.3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	5
1.5 ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 มัคคุเทศก์	7
2.2 การต้อนรับและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี.....	23
2.3 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	28
2.4 บริบทอำเภอหล่มเก่า.....	36
2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	42
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย	
3.1 การกำหนดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย.....	45
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	45
3.3 การเก็บข้อมูล.....	46
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	46
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
4.1 ตอนที่ 1 ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชนเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม.....	48
4.2 ตอนที่ 2 ประเมินศักยภาพของเยาวชนที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพ เจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม.....	51

สารบัญ (ต่อ)

4.3	ตอนที่ 3 พัฒนาศักยภาพเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม.....	53
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ		
5.1	สรุปผลการวิจัย.....	55
5.2	อภิปรายผล.....	59
5.3	ข้อเสนอแนะ.....	61
บรรณานุกรม		62
ภาคผนวก		64
ประวัติผู้วิจัย		67

สารบัญรูป

หน้า

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย	6
-----------------------------------	---

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ถูกพัฒนาขึ้นอย่างแพร่หลายในหลายพื้นที่ทั่วประเทศไทยเพื่อให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง ก่อให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชน และส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวตามกระแสโลกที่ต้องการ ที่เรามักเรียกว่า “Nostalgia Tourism” หรือการท่องเที่ยวแบบโหยหาอดีต โดยนำความต้องการที่จะหวนย้อนกลับไปมีประสบการณ์ “วันขึ้นคืนสุข” ในอดีตนั้นๆ อีกครั้ง วันขึ้นคืนสุขในที่นี้ไม่ได้หมายถึงอดีตในลักษณะประสบการณ์ตรงที่นักท่องเที่ยวแต่ละคนเคยประสบพบเจอมาเองในวัยเด็กแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายรวมไปถึงวันขึ้นคืนสุขที่ถูกสร้างขึ้นมาเป็นจินตนาการร่วมกันของสังคมว่า ณ ยุคสมัยหนึ่งสมัยใดในอดีต คือช่วงเวลาแห่งความสุข เจริญรุ่งเรือง หรือสวยงามที่สุด เป็นต้น จากผลการศึกษาของ University College London เมื่อ ค.ศ. 2007 พบว่าร้อยละ 90 ของนักท่องเที่ยวชาวอังกฤษเลือกที่จะท่องเที่ยวในสถานที่ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประสบการณ์หวนขึ้นในอดีตของตนเอง มากกว่าที่จะเลือกท่องเที่ยวในสถานที่แปลกใหม่ที่ไม่เคยไปมาก่อน ปรากฏการณ์ Nostalgia Tourism นี้มิใช่เกิดขึ้นในสังคมใดสังคมหนึ่ง แต่มันกำลังเป็นกระแสการท่องเที่ยวในระดับสากลที่มีอัตราการเจริญเติบโตเพิ่มสูงขึ้นในทุก ๆ ปี ไม่เว้นแม้กระทั่งในสังคมไทย ซึ่งเมื่อมองสำรวจย้อนกลับไปประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา (ชาติศิริ ประดิทนันทการ, 2556) โดยในประเทศไทยมีการนำเอารูปแบบการพัฒนาและฟื้นฟูตลาดเก่า เช่น ตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ตลาด 100 ปีบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ตลาดถนนคนเดินคากองต้า ถนนคนเดินสายวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง เป็นต้น หรือการก่อสร้างพื้นที่ตลาดขึ้นมาใหม่โดยตั้งใจออกแบบให้มีลักษณะของการจำลองกลิ่นอายและบรรยากาศอันหวนรำลึกถึงอดีตมาใช้อย่างแพร่หลาย เช่น ตลาดน้ำ 4 ภาค จังหวัดชลบุรี ตลาดเพลินวาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตลาดน้ำอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นเมืองที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะศักยภาพพื้นที่ทางธรรมชาติที่มีภูเขาโอบล้อมรอบ เช่น เขาค้อ ภูทับเบิก อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว อุทยานแห่งชาติตาหมอก อุทยานเป็นต้น แต่จังหวัดเพชรบูรณ์ยังมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี โดยเฉพาะวัฒนธรรมไทหล่ม ที่มีความงดงามโดดเด่น และมีอัตลักษณ์สูง ยังปรากฏกลิ่นอายของวัฒนธรรมไทหล่มให้เห็น และสามารถจับต้องได้ โดยมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่อำเภอหล่มเก่า (วิศิษฐ์ โหมยิตานนท์, 2557) อีกทั้งในปีพ.ศ. 2558 จะมีการร่วมตัว

ของประชาคมอาเซียนจาก 10 ประเทศ ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อจังหวัด เพชรบูรณ์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การกระจายสินค้า แรงงาน การบริการ และการลงทุน โดยเฉพาะบริเวณเส้นทางหลวงหมายเลข 12 ซึ่งอยู่ในเส้นทางเศรษฐกิจสายอาเซียน (GMS Economic Corridors) ในเส้นทางเศรษฐกิจตะวันออก – ตะวันตก (East West Economic Corridors : R2 พม่า – ไทย – ลาว – เวียดนาม) โดยมีเส้นทางผ่านประเทศไทยที่ จังหวัดตาก จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิษณุโลก อำเภอหล่มสัก อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งอำเภอหล่มสัก มีพื้นที่ต่อเนื่องติดกับอำเภอหล่มเก่า มีชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ร่วมกัน รวมไปถึงประวัติศาสตร์ที่มีความต่อเนื่องและมีความสำคัญสืบต่อกันมา

“หล่มเก่า” เป็นคำเรียกหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันนี้เป็นชื่อตำบลและอำเภอ อยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดเพชรบูรณ์ เดิมชื่อ “เมืองลม” หรือ “เมืองลุ่ม” หรือเมืองหล่ม” ซึ่งมีหลักฐานปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชว่า เมืองหล่มนี้ มิใช่เป็นเมืองทางราชการตั้งขึ้น แต่เป็นเมืองที่เกิดขึ้นโดยประชาชนร่วมกันสร้าง สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพและขุนวิจิตรมาตรา (จากหนังสือหลักไทย ฉบับขุนวิจิตรมาตรา) สันนิษฐานว่า เดิมทีพื้นที่นี้เป็นที่อยู่อาศัยของชนพื้นเมืองที่เรียกว่า ลัวะ ต่อมาได้มีชนชาวไทยน้อยที่อาศัยอยู่ริมฝั่งซ้ายของลำน้ำโขงที่เรียกว่า เมืองศรีสัตนาหุต (เวียงจันทน์) กลุ่มหนึ่ง อพยพมาหาหลักแหล่งทำมาหากิน และพบว่าพื้นที่ที่ชาวลัวะ อาศัยอยู่มีทำเลดีเพราะเป็นที่ราบลุ่มล้อมรอบด้วยเทือกเขา มีลำน้ำพุงไหลผ่าน เหมาะแก่การเพาะปลูก ชาวไทยกลุ่มนี้ จึงได้จัดตั้งบ้านเมืองขึ้นในพื้นที่หมู่บ้านหนองจิกวาย (บ้านหินกลิ้งปัจจุบัน) และได้ยกผู้นำในการอพยพขึ้นมาเป็นเจ้าเมือง แต่ครั้งนั้นไม่เรียกว่าเจ้าเมือง เรียกว่า “อุปฮาด” ตามแบบอย่างภาษาของชาวเมืองศรีสัตนาหุต อุปฮาดคนแรกชื่อว่า จ้าวปู่เฒ่า จ้าวปู่เฒ่าได้สร้างจวนที่อาศัยบนริมฝั่งน้ำพุงด้านตะวันตก และได้สร้างวัดคู่บ้านคู่อำเภอขึ้นบนริมฝั่งน้ำพุงด้านตะวันออก ปัจจุบันคือวัดศรีมงคลหินกลิ้ง (อานนท์ แจ่มศรี, 2557 : ออนไลน์) โดยยังมีวัฒนธรรมไทหล่มที่น่าสนใจ มีศักยภาพ และเหมาะสมกับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอีกหลายด้าน เช่น ด้านลักษณะของผู้คน คนหล่มสืบเชื้อสายมาจากคนลาวที่มีถิ่นกำเนิดจากเมืองหลวงพระบางที่คนไทยเคยเรียกว่า ลาวพุงขาว ที่ในอดีตเคยนิยมการสักขาตั้งแต่หน้าขายาวลงมาจนคลุมเข่าทั้ง 2 ข้าง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่หล่มเก่าเท่านั้น ด้านวิถีชีวิตและอาหารการกินยังคงมีอาหารพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงและหาทานได้ยากได้ปัจจุบัน เช่น ผักบักกั้ง แก้วขี้ปู แก้วขี้ปลา หมกฮีสววก แกงน่องววน้ำยาอออดอ้อ น้ำยาปู อูดูด และอาหารขึ้นชื่อของเมืองหล่มเก่าอีกอย่างก็คือ ข้าวเหนียวหล่มเก่า ที่มีกรรมวิธีที่ต่างจากที่อื่น โดยการใช้มือบีบเส้นสด ที่มีน้ำผสม รับประทานคู่กับเครื่องเคียงและผักแกล้มหลากชนิด ด้านประเพณีและความเชื่อ ยังคงนับถือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งแต่ละหมู่บ้านก็จะมีชื่อเรียกเจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน โดยประมาณเดือน 6 ของทุกปีจะมีงานเลี้ยงปีหรือเลี้ยงผี ด้วยอาหารคาวหวาน แต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีแดง สีส้มพู่ และการรำฟ้อนที่สวยงาม รวมไปถึง

ถึงความเชื่อในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ที่เรียกว่า การบวช ด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุ ในบางแห่งยังคงพบศิลปะแบบล้านช้าง เช่น หลวงพ่อใหญ่ ของวัดวัดศรีมงคลบ้านหินกั้ง วัดตาลและวัดทุ่งธงไชย โบสถ์โบราณที่วัดศรีบุญเรือง พระพุทธรูปนอนตะแคงซ้ายและพระพุทธรูปปางถวายพระเพลิงอยู่วิหารหลังโบสถ์วัดทุ่งธงไชย และด้านสถาปัตยกรรม ที่โดดเด่น คือ จิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์ วัดศรีมงคลบ้านนาทราย และจิตรกรรมเสาแปดเหลี่ยมที่ศาลาวัดทรายงาม และยังสามารถพบเห็นที่อยู่อาศัย บ้านเรือน แบบใต้ถุนสูง บนบ้านมีส่วนฝาเปิดและติ่มระแนงเป็นตารางเพื่อให้อากาศผ่านได้ดีแต่สามารถป้องกันอันตรายจากภายนอกได้ ซึ่งแสดงถึงภูมิปัญญาในสมัยเก่า รวมถึงห้องแถวโบราณที่สร้างด้วยไม้ มีระเบียบอยู่ชั้นสอง ที่มีความสวยงามและมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน ซึ่งสถานที่สำคัญเหล่านี้ได้ถูกนำมารวบรวมเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่มเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว นักเดินทางและผู้ที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

อีกทั้งยังมีการประยุกต์ใช้ความรู้จากโครงการวิจัยเรื่อง การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่มให้เป็นแหล่งเรียนรู้และส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน ประจำปีงบประมาณ 2559 ซึ่งได้เกิดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่มชุมชนหล่มเก่า ส่งเสริมให้เกิดการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว และยังเป็นการร่วมอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ภูมิปัญญา และปลูกจิตสำนึกรักและหวงแหนในทรัพยากรในท้องถิ่น ดังนั้น โครงการเจ้าบ้านน้อยจึงเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ถูกนำมาเพื่อส่งเสริมของแหล่งท่องเที่ยว ดึงเอาความน่ารักน่าเอ็นดูของเจ้าบ้านน้อย มาสร้างมูลค่าเพิ่มให้แหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นหนึ่งในจังหวัดที่อยู่ในโครงการ 12 เมืองต้องห้าม (พลาด) โดยให้เด็กที่เข้ารับการคัดเลือกเข้าอบรมเป็นเจ้าบ้านน้อย มาต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างมืออาชีพ รักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมความเป็นไทย พร้อมกับรองรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน (กอบกาญจน์ วัฒนวรางกูร, 2558) กล่าวว่าการสร้างเจ้าบ้านน้อยที่ดำเนินการในครั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกและหวงแหนทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวให้แก่กลุ่มเยาวชน ซึ่งนับเป็นบุคลากรที่ช่วยด้านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี นับเป็นการสนับสนุนให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีการให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่สำคัญในจังหวัด ความสำคัญกับการท่องเที่ยว การเป็นเจ้าบ้านที่ดี ธรรมเนียม และมารยาทในการต้อนรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งการใช้เทคนิคใช้วาทศิลป์ในการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง ทั้งนี้ เนื่องจากความน่ารัก น่าเอ็นดูของเด็กในวัยประถมศึกษาจะช่วยสร้างภาพลักษณ์และความรู้สึกที่ดีแก่นักท่องเที่ยวจนเกิดความประทับใจ ส่งผลในเชิงบวกต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของประเทศ

(เบญจรัตน์ นุชนาฏ และคณะ, 2552) เด็กในวัยประถมศึกษาจะเริ่มเรียนรู้โลกกว้างมากขึ้น ชอบความตื่นเต้น ฟังพอใจในสิ่งแปลกใหม่ จะหันเหไปสู่การเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากสิ่งแวดล้อมนอก

บ้าน เช่น เรียนรู้เกี่ยวกับเพื่อน ครู การเรียน การเล่นกับเพื่อน เด็กจะใฝ่เรียนรู้และพยายามกระทำสิ่งต่างๆเพื่อให้เห็นว่าเขาสามารถทำได้หรือประสบความสำเร็จ อยากให้ผู้อื่นยอมรับในความสามารถของตนเอง โดยเฉพาะเด็กในวัย ช่วงอายุของเด็กในวัยเรียน 6-12 ปีนั้น ถือเป็นช่วงสำคัญของเด็กในการเรียนรู้ทักษะชีวิต และพัฒนาการต่างๆทางด้านสติปัญญา โดยในกระบวนการสร้างเจ้าบ้านน้อยนั้น ต้องอาศัยทั้งการบรรยายภาคทฤษฎี และแบ่งกลุ่มฝึกภาคปฏิบัติและลงพื้นที่ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์ และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการอบรมเจ้าบ้านน้อย การเลือกใช้สื่อจึงเข้ามามีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้เกิดความเข้าใจ สนใจ และเกิดความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม (ชวลติ เสงทอง, มปป.) ซึ่งสื่อจะเป็นอุปกรณ์ช่วยสอนเป็นตัวกลางในการนำความรู้ ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ดีขึ้น เรียนรู้ได้มากขึ้น เกิดความจดจำ มีกระบวนการคิด การแก้ไขปัญหา การเรียนรู้สิ่งที่เรียนรู้ได้ลำบาก เช่น เรื่องลึกลับ เรื่องที่มีความเป็นรูปธรรม จนกระทั่งสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของเนื้อหาต่างๆ สื่อที่ใช้สำหรับการเรียนการสอน การนำเสนอ ในปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบทั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์ สื่ออุปกรณ์ วัสดุต่างๆ ที่สามารถนำเข้ามาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม

และเพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาล ตามโครงการท่องเที่ยววิถีไทย เก๋ไก๋ไม่เหมือนกัน โดยจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นหนึ่งในพื้นที่เป้าหมายทั้งหมด 12 จังหวัดนำร่องทั่วประเทศ ที่ อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนต่างให้การส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์ และนอกจากนั้น นโยบายภาครัฐมีเป้าหมายเพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมให้นาวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างงานสร้างรายได้ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน และเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกรักบ้านเกิดให้กับเยาวชน ประชาชนในพื้นที่ รวมถึงการเป็นทุนวัฒนธรรมที่จะสร้างการเป็นแบบอย่างและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ชุมชนรุ่นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชนเจ้าบ้านน้อยวิถีไทห่ม
- 1.2.2 เพื่อประเมินศักยภาพของเยาวชนที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพเจ้าบ้านน้อยวิถีไทห่ม
- 1.2.3 เพื่อพัฒนาศักยภาพเจ้าบ้านน้อยวิถีไทห่ม

1.3 วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยเป็น มีการสำรวจลงพื้นที่ เพื่อทราบบริบทของชุมชนวิถีไทห่ม การใช้การสัมภาษณ์ แบบจัดฝึกอบรม แบบสังเกต และแบบให้คะแนนสำหรับเป็นเกณฑ์การประเมินศักยภาพของกลุ่มเยาวชนที่เข้าอบรม

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือ อำเภอห้วยเก๋า จังหวัดเพชรบูรณ์

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนในชุมชนเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม อำเภอห้วยเก๋า จังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถถ่ายทอดเรื่องราว เล่าอธิบายข้อมูลที่ถูกต้องให้กับนักท่องเที่ยวได้ และพัฒนาทักษะการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ให้เกิดความประทับใจ เช่น เทคนิคการพูดและสื่อความหมายในการท่องเที่ยว การบริการด้วยใจ

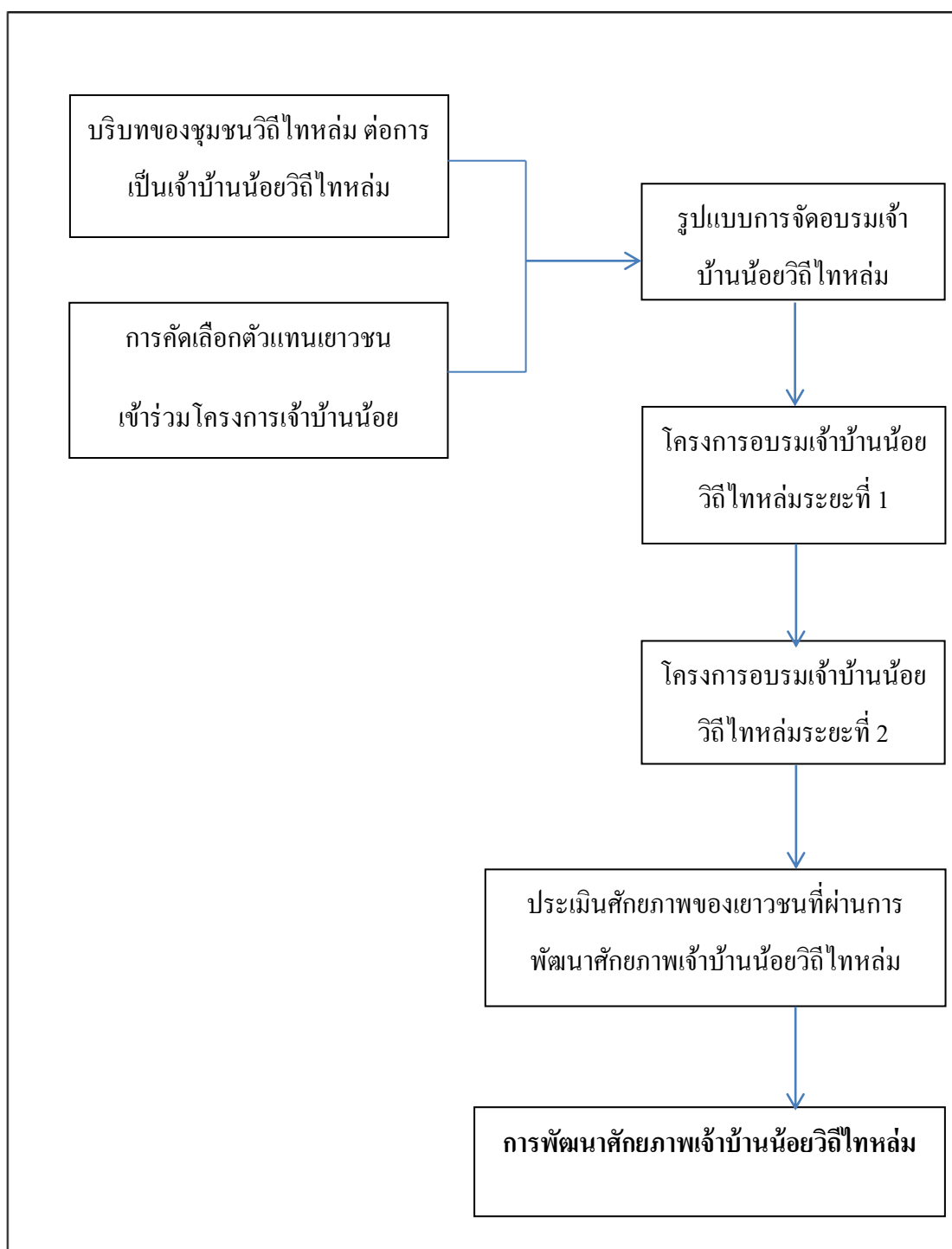
1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จากโรงเรียนที่สอนในระดับชั้นประถมศึกษาซึ่งตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว และมีพื้นที่ใกล้เคียงตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม โดยได้คัดเลือกจำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ ตำบลห้วยเก๋า ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลห้วยเก๋า และโรงเรียนวัดทุ่งธงไชย โดยใช้วิธีการสุ่ม โรงเรียนละ 10 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกเด็กที่มีความพร้อมและมีความสนใจโดยครูในโรงเรียน เพื่อเข้าร่วมโครงการอบรมเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 รวมทั้งสิ้นจำนวน 20 คน เพื่อเป็นเจ้าบ้านน้อยประจำพื้นที่อำเภอห้วยเก๋า จังหวัดเพชรบูรณ์ต่อไป

1.5 ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ

1. เยาวชนในชุมชนห้วยเก๋า เป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม ที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราว เล่าอธิบายข้อมูลที่จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เยาวชนเกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว สำนึกรักบ้านเกิด ความภาคภูมิใจ และวางแผนในทรัพยากรในชุมชนท้องถิ่น
3. เยาวชนสามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้องให้กับนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนา และการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอห้วยเก๋า

กรอบแนวความคิดของงานวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม ผู้วิจัยและคณะได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอเนื้อหาตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. มัคคุเทศก์
2. การต้อนรับและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี
3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
4. บริบทอำเภอหล่มเก่า
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. มัคคุเทศก์

1.1 ความหมายของมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์ (Tourist) หรือเรียกสั้นๆว่า “ไกด์” (Guide) หมายถึง ผู้ชี้้นำทาง ผู้ชี้ทางแก่นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นคนต่างถิ่นให้ได้ทราบเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว

มัคคุเทศก์ ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ
2. ให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่และบุคคล
3. ได้รับค่าตอบแทน

พิมพรรณ สุจารินพงส์ (2559) ได้ให้ความหมายของศัพท์ที่เกี่ยวข้องว่า

1. มัคคุเทศก์ หมายถึงผู้ให้บริการเป็นปกติธุระในการนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ โดยให้บริการเกี่ยวกับคำแนะนำและความรู้ด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว

2. มาตรฐานมัคคุเทศก์ หมายถึง การกำหนดคุณลักษณะของมัคคุเทศก์ ที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่และบุคคลอย่างมีคุณภาพ โดยมัคคุเทศก์ต้องมีมาตรฐาน 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความรู้ ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ และด้านจริยธรรมในวิชาชีพมัคคุเทศก์ โดยมัคคุเทศก์ดังกล่าวจะต้องผ่านการประเมินตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานมัคคุเทศก์ ตามประกาศกรมการท่องเที่ยว

3. ดัชนีชี้วัดมาตรฐานมัลकुเทศก์ หมายถึง การกำหนดให้มีดัชนีชี้วัดมาตรฐานมัลकुเทศก์ 3 ด้าน ประกอบด้วย

3.1 ด้านความรู้ มี 9 ตัวชี้วัด

3.2 ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ มี 7 ตัวชี้วัด

3.3 ด้านจริยธรรมในวิชาชีพมัลकुเทศก์ มี 6 ตัวชี้วัด

4. ระดับมาตรฐานของมัลकुเทศก์ หมายถึง การจัดระเบียบของมัลकुเทศก์ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ 3 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 “Bronze” สำหรับมัลकुเทศก์ทั่วไปที่มีอายุงานไม่น้อยกว่า 2 ปีและมีการเพิ่มพูนความรู้วิชาชีพด้านการท่องเที่ยวหรือสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยปีละ 1 ครั้งและมีระดับผลการประเมินในระดับผ่านจากหน่วยงานหรือนักท่องเที่ยว

ระดับที่ 2 “Silver” สำหรับมัลकुเทศก์ทั่วไปที่ผ่านมาตรฐานหลักที่ 1 และทำงานด้านมัลकुเทศก์ต่อเนื่องมาอีก 2 ปีและมีการเพิ่มพูนความรู้วิชาชีพด้านการท่องเที่ยวหรือสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยปีละ 1 ครั้งและมีระดับผลการประเมินในระดับผ่านจากหน่วยงานหรือนักท่องเที่ยว

ระดับที่ 3 “Gold” สำหรับมัลकुเทศก์ทั่วไปที่ผ่านมาตรฐานระดับที่ 2 และทำงานด้านมัลकुเทศก์ต่อเนื่องมาอีก 2 ปีและมีการเพิ่มพูนความรู้วิชาชีพด้านการท่องเที่ยวหรือสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยปีละ 1 ครั้งและมีระดับผลการประเมินในระดับผ่านจากหน่วยงานหรือนักท่องเที่ยว

5. การประเมินมาตรฐานมัลकुเทศก์ หมายถึง วิธีการประเมินมาตรฐาน 3 ด้านคือ ด้านความรู้ ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ และด้านจริยธรรมในวิชาชีพมัลकुเทศก์และมาตรฐานแต่ละด้านประกอบด้วยตัวชี้วัดที่กำหนดเกณฑ์การวัดและวิธีวัดอย่างชัดเจน

6. เครื่องหมายรับรองมาตรฐานมัลकुเทศก์ หมายถึง เครื่องหมายรับรองที่ออกให้โดยกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อมอบให้แก่บุคคลที่ผ่านการประเมินมาตรฐานมัลकुเทศก์ โดยมีอายุ 2 ปี

7. หนังสือรับรอง หมายถึง หนังสือรับรองมาตรฐานมัคคุเทศก์ ที่ออกให้โดยกรรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อมอบให้แก่บุคคลที่ผ่านการประเมินมาตรฐานมัคคุเทศก์ โดยมีอายุ 2 ปี

1.2 ประเด็นในการตรวจประเมินมาตรฐานมัคคุเทศก์ และคำอธิบายตัวชี้วัด

มาตรฐานที่ 1 ด้านความรู้

ตัวชี้วัด	คำอธิบาย
1. ความรู้ในองค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ 2. ความรู้ความสามารถด้านภาษาไทย 3. ความรู้ความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ (เฉพาะบัตรภาษาต่างประเทศ) 4. ความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยและประชาคมอาเซียน 5. ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ไทย ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย 6. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 7. ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ที่ยั่งยืน 8. ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการท่องเที่ยว 9 ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์	ขอบเขตความรู้ของแต่ละตัวชี้วัดเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการบริการและมีเนื้อหาสอดคล้องกับเนื้อหาความรู้ในหลักสูตรมาตรฐานการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษาและตามหลักสูตรการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ที่คณะกรรมการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์รับรอง

มาตรฐานที่ 2 ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ

ตัวชี้วัด	คำอธิบาย
1. การปฏิบัติก่อนรับ-ส่งนักท่องเที่ยว 1.1 การรับ-ส่งนักท่องเที่ยว (สำหรับการท่องเที่ยวในประเทศ)	หมายถึง การเตรียมความพร้อมของมัคคุเทศก์ก่อนการรับและส่งนักท่องเที่ยวในประเทศ ได้แก่ การรับงานจากบริษัทนำเที่ยว/องค์กรด้านการท่องเที่ยว และดำเนินการในรายละเอียด

	เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ (1) ศึกษารายการนำเที่ยว (2) รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว (3) เตรียมข้อมูลในการนำเสนอระหว่างการเดินทาง (4) เตรียมเอกสารที่ต้องใช้ในการเดินทางให้พร้อม (5) การเตรียมแผ่นป้ายชื่อหรือสัญลักษณ์สำหรับ ผูกติด กระเป๋านักท่องเที่ยว (6) เตรียมอุปกรณ์การปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้พร้อม (7) ตรวจสอบอุปกรณ์ในรถให้พร้อม (8) นัดหมายเวลากับคนขับรถ (9) ดูแลตนเองทั้งด้านสุขภาพและการแต่งกาย
1.2 การรับ-ส่งนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ (สำหรับมัคคุเทศก์ทั่วไปภาษาต่างประเทศ) (1) การรับเข้านักท่องเที่ยว (เฉพาะมัคคุเทศก์ทั่วไปภาษาต่างประเทศ)	หมายถึง การดำเนินการรับเข้านักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้ (1) ศึกษารายละเอียดในใบสั่งงาน (2) เข้าใจระเบียบวิธีการปฏิบัติตามขั้นตอนใน การรับ-ส่งนักท่องเที่ยวของหน่วยงาน เจ้าของพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง (3) ติดต่อรถ/นัดหมายเวลาไปรับนักท่องเที่ยว (4) จัดเตรียมป้ายชื่อนักท่องเที่ยว (5) การตรวจสอบวัน/เวลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาถึง (6) เดินทางไปจุดหมายเพื่อรับนักท่องเที่ยว ก่อนเวลาอย่างน้อย 30 นาที (7) การต้อนรับนักท่องเที่ยวและดูแล

	สัมภาระ ของนักท่องเที่ยวก่อนนำขึ้นรถ (8) ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวในระหว่างเดินทางไปส่ง ณ ที่พัก (9) ดูแลการ Check-in เข้าที่พักให้เรียบร้อย
(2) การส่งออกนักท่องเที่ยว (เฉพาะมัคคุเทศก์ทั่วไป ภาษาต่างประเทศ)	หมายถึง การดำเนินการส่งออกนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้ (1) ศึกษารายละเอียดในใบสั่งงาน (2) การตรวจสอบวัน/เวลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางกลับ (3) ติดต่อรถและนัดหมายเวลาส่งนักท่องเที่ยว (4) ดูแลการ Check-out คืนห้องพัก และตรวจ สัมภาระ และเอกสาร (5) นำนักท่องเที่ยวออกจากที่พักไปยังท่าอากาศยานโดยถึงก่อนอย่างน้อย 2 ชั่วโมง (6) ดูรายการ Check-in นักท่องเที่ยว ณ เคาน์เตอร์ สายการบิน และบอกเวลานักท่องเที่ยว
2. การปฏิบัติระหว่างการเดินทางนำเที่ยว	หมายถึง การที่มัคคุเทศก์ดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการนำเที่ยวอย่างครบวงจรในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ (1) การเตรียมอาหาร/เครื่องดื่มให้พร้อมก่อนไปรับนักท่องเที่ยว และตรวจรายชื่อจำนวนนักท่องเที่ยวให้ครบถ้วน (ถ้ามี) (2) กล่าวต้อนรับนักท่องเที่ยวและแนะนำทีมงาน (3) แจกจ่ายรายละเอียดการเดินทางให้นักท่องเที่ยวทราบ (4) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกฎ/วัฒนธรรม

	เพื่อนักท่องเที่ยวจะได้เตรียมพร้อม (5) เดือนนักท่องเที่ยวมิให้วางสิ่งของมีค่าไว้บนรถเมื่อถึงที่แวะชม (6) เดินนำนักท่องเที่ยวไปยังจุดที่ต้องการชมสถานที่ท่องเที่ยว (7) การชมสถานที่ศักดิ์สิทธิ์/สำคัญ ควรแจ้งให้นักท่องเที่ยวทราบถึงแนวทางปฏิบัติตัว (8) ในกรณีที่ไปชมสถานที่ผลิตสินค้าของที่ระลึก ควรให้คำแนะนำที่ไม่เกินจริงและไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว (9) เดือนนักท่องเที่ยวเมื่อใกล้ถึงเวลากลับ (10) สร้างบรรยากาศในรถให้สนุกสนานอย่างสร้างสรรค์ตามความเหมาะสม (11) แจ้งแหล่งที่พัก/ร้านอาหารที่จะไปล่วงหน้า (12) นำเที่ยวครบตามรายการที่กำหนดไว้ (13) เมื่อสิ้นสุดการนำเที่ยวแต่ละวัน ต้องนัดเวลาการเดินทางในวันต่อไป (14) มัคคุเทศก์ควรปฏิบัติตนและให้คำแนะนำ ให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว
3. การปฏิบัติหน้าที่เมื่อสิ้นสุดการเดินทาง	หมายถึง เมื่อสิ้นสุดการเดินทางท่องเที่ยวแล้ว มัคคุเทศก์มีการปฏิบัติ ดังนี้ (1) กล่าวคำอำลา และขอบคุณนักท่องเที่ยว (2) ควรตรวจความเรียบร้อยภายในยานพาหนะอีกครั้งเพื่อป้องกันนักท่องเที่ยวลืมสิ่งของไว้บนยานพาหนะ

	(3) จัดทำรายงานสรุปการปฏิบัติงาน เสนอบริษัท
4. การอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ด้วยความเต็มใจและมีใจรักบริการ	หมายถึง ในระหว่างการนำเที่ยวตั้งแต่เตรียม ความพร้อมรับส่งนักท่องเที่ยว และภารกิจต่าง ๆ เกี่ยวกับนักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ดำเนินการ ด้วยมิตรไมตรี มีความอดทน และเข้าใจ นักท่องเที่ยว ไม่แสดงกริยาวาจาที่บ่งบอกถึง ความไม่เต็มใจในการให้บริการนั้น
5. การดูแลสวัสดิภาพและความปลอดภัย ตลอดเวลาการเดินทาง	หมายถึง การที่มัคคุเทศก์ต้องเอาใจใส่ คอยเตือน และดูแลนักท่องเที่ยวให้ อยู่ในสายตา ตลอดเวลา เพื่อป้องกันเหตุร้ายที่จะเกิดกับ นักท่องเที่ยว
6. มีทักษะในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า	หมายถึง ความเชี่ยวชาญ ความสามารถ การใช้ ไหวพริบและการตัดสินใจในการแก้ปัญหาที่ เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว หรือระหว่างปฏิบัติงาน อย่างเหมาะสม รวดเร็ว และไม่ทำให้ภาพลักษณ์ การท่องเที่ยวไทยเสียหาย
7. มีกิริยามารยาทและการแต่งกายเหมาะสม	หมายถึง การแต่งกายถูกต้องตามกฎระเบียบ และกาลเทศะ ของการเป็นมัคคุเทศก์ หรืออาชีพ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวมถึงการมี มารยาทที่ดีผสมผสานความเป็นไทยและสากล อย่างลงตัว

มาตรฐานที่ 3 ด้านจริยธรรมในวิชาชีพมัคคุเทศก์

ตัวชี้วัด	คำอธิบาย
1. เติตุงุนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2. เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย 3. ยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ และไม่ลบหลู่ดู หมิ่นศาสนาอื่น	หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของมัคคุเทศก์ โดย อาศัยหลักของจรรยาบรรณในวิชาชีพมัคคุเทศก์

4. ตระหนักในหน้าที่ ความรับผิดชอบ	
5. ประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และมีความประมาทน้อย พร้อมทั้งมีความเข้าใจเพื่อนมนุษย์	
6. รักและศรัทธาในอาชีพมัคคุเทศก์	

1.2.1 เกณฑ์การประเมิน

1.2.1.1 มาตรฐานที่ใช้ในการประเมินและคะแนนที่กำหนดจากมาตรฐานทั้ง 3 ด้าน คือ กำหนดให้ คะแนนทุกด้านรวมกัน 100 คะแนน และคะแนนแต่ละด้านมี ดังนี้

- ด้านความรู้ 30 คะแนน

- ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ 50

คะแนน

- ด้านจริยธรรมในวิชาชีพมัคคุเทศก์ 20 คะแนน

1.2.1.2 ผู้ที่ผ่านการประเมินแต่ละระดับ ต้องมีผลการทดสอบรวม (มาตรฐานทั้ง 3 ด้าน) ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 โดยคะแนนในมาตรฐานบังคับ ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 (ด้านความรู้) และมาตรฐานที่ 3 (ด้านจริยธรรมในวิชาชีพมัคคุเทศก์) จะต้องได้คะแนนในแต่ละตัวชี้วัดไม่น้อยกว่า ร้อยละ 50 จึงจะผ่านไปทดสอบภาคปฏิบัติในมาตรฐานที่ 2 (ทักษะการปฏิบัติงานตามหน้าที่ตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ) ได้

1.2.2 เครื่องมือการประเมิน

ใช้เครื่องมือการทดสอบของแต่ละระดับ โดยประกอบด้วยแบบทดสอบวัดความรู้ แบบทดสอบการปฏิบัติ และแบบสัมภาษณ์ หรือแบบทดสอบความรู้ แบบทดสอบเจตคติ แบบทดสอบทางจิตวิทยา แบบสังเกต หรือแบบวิธีการอื่น ๆ ที่เหมาะสม โดยพิจารณาคัดเลือกเครื่องมือการประเมินนั้นอยู่ในอำนาจ หน้าที่ของคณะกรรมการประเมินมาตรฐานมัคคุเทศก์

1.2.3 ความเป็นมาตรฐาน

มัคคุเทศก์ที่ผ่านการประเมินและได้มาตรฐาน จะได้รับเครื่องหมาย และหนังสือรับรองมาตรฐานจาก กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยมีอายุการใช้เครื่องหมายมาตรฐาน และหนังสือรับรองมาตรฐานเป็นเวลา 2 ปี กรณีครบกำหนดอายุรับรองต้องสมัครขอรับการประเมินใหม่

1.3 ความสำคัญของมัคคุเทศก์

ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว องค์ประกอบที่สำคัญสิ่งหนึ่งที่จะขาดเสียไม่ได้ คือ มัคคุเทศก์ ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลมองเห็นถึงบทบาทความสำคัญของมัคคุเทศก์ที่มีต่อระบบการท่องเที่ยว จึงได้

มีการออกกฎหมายพระราชบัญญัติมัคคุเทศก์ปี พ.ศ. 2535 และในทางปฏิบัติ มัคคุเทศก์เป็นผู้ใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวมากที่สุดและเป็นผู้ที่นักท่องเที่ยวให้ความไว้วางใจซึ่งจะทำให้ท่องเที่ยวเกิดความประทับใจหรือความไม่ประทับใจต่อการท่องเที่ยวได้ ทั้งยังเป็นตัวแทนของประเทศ ดังนั้นหากมีมัคคุเทศก์ดี มีจรรยาบรรณ มีมารยาทและมีคุณธรรม การท่องเที่ยวของประเทศก็ย่อมดีด้วย นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกประทับใจและมีความพึงพอใจในการท่องเที่ยวในประเทศนั้นและเกิดภาพพจน์ที่มีต่อประเทศที่เดินทางไปเยือน ฉะนั้นมัคคุเทศก์จึงมีหลายบทบาทในคนเดียวกัน ตั้งแต่เป็นครู นักจิตวิทยา นักแสดง รวมทั้งนักการทูตด้วย

มัคคุเทศก์ หรือ ไกด์ มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะธุรกิจบริการท่องเที่ยว และจากประวัติศาสตร์ได้ที่มีการศึกษาค้นคว้าก็อาจกล่าวได้ว่า “มัคคุเทศก์” เป็นอาชีพหนึ่งที่เก่าแก่ที่สุดในบรรดาอาชีพเก่า ๆ ของโลก เพราะมนุษย์เริ่มมีการท่องเที่ยวหรือการเดินทางมาเป็นเวลาช้านานแล้วจะเห็นได้ว่าในสมัยแรกเริ่มมีผู้กล่าวถึงมัคคุเทศก์ในการเป็นผู้นำเที่ยว หรือผู้นำทาง ได้แก่ “ผู้เบิกทาง” (Pathfinders) “คนนำเที่ยว” (Bear leaders) “ตัวแทน” (Proxemos) และคนนำทางนักท่องเที่ยว (Cicerones) ต่อมา มีการจัดทำหนังสือ “คู่มือการท่องเที่ยว” (Travelogue หรือ Guide Book) เพื่อเป็นคู่มือแนวทางในการเดินทางท่องเที่ยว จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1841 ได้เริ่มมีธุรกิจทางการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง โดย “โทมัส คูก” (Thomas Cook) ซึ่งเป็นตัวแทนจัดการนำเที่ยวขึ้นโดยที่ตัวเขาทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์คอยดูแลให้ความช่วยเหลือบริการลูกค้าด้วยตนเอง ซึ่งว่าเป็น “มัคคุเทศก์เชิงชีวิต” (Live Guide) คนแรกและต่อมาเขาได้ว่าจ้างพนักงานที่มีความรู้ภาษาต่างประเทศเป็นมัคคุเทศก์ให้กับบริษัทจัดนำเที่ยวของเขาจากกล่าวได้ว่า “มัคคุเทศก์” เริ่มถือกำเนิดในยุคของ “โทมัส คูก” และปัจจุบันความจำเป็นที่ต้องมีมัคคุเทศก์สำหรับอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและความรู้ต่าง ๆ และในทางอ้อมเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับประเทศ โดยเฉพาะ “มัคคุเทศก์เชิงชีวิต” (Live Guide) ที่ช่วยเหลือดูแลอำนวยความสะดวกบริการแก่นักท่องเที่ยว ดูแลความปลอดภัยในกรณีที่เกิดปัญหาต่าง ๆ ก็ช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ ดังนั้น “มัคคุเทศก์เชิงชีวิต” (Live Guide) จึงมีความสำคัญโดยตรงต่อนักท่องเที่ยวและต่อธุรกิจบริการท่องเที่ยวด้วย (Kathleen Lingle Pond, 1993 : 1)

ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อนักท่องเที่ยว

- (1) มัคคุเทศก์ก็เป็นผู้อธิบายประวัติข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว
- (2) มัคคุเทศก์ก็เป็นผู้สร้างกิจกรรมระหว่างการเดินทาง ให้เกิดความสุขสนุกสนาน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่เบื่อหน่ายในการท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวมีชีวิตชีวา และน่าประทับใจ
- (3) นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัยมากกว่า เนื่องจากมัคคุเทศก์ก็จะเป็นผู้ดูแลและเตือนให้นักท่องเที่ยวระมัดระวังในการท่องเที่ยว

- (4) มัคคุเทศก์จะเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในทุก ๆ เรื่อง
- (5) มัคคุเทศก์จะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าแทนนักท่องเที่ยว

- (6) มัคคุเทศก์ก็ช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวได้อย่างทั่วถึง

1.4 ประเภทของมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.4.1 “มัคคุเทศก์เชิงชีวิต” (Live Guide) ได้แก่ บุคคลที่นำทางชี้ทางให้แก่นักท่องเที่ยว โดยให้คำแนะนำและอธิบายในขณะนำเที่ยว

1.4.2 “มัคคุเทศก์ไร้ชีวิต” (Guide Book) ได้แก่ เอกสารต่าง ๆ สิ่งตีพิมพ์ที่นักท่องเที่ยว การเดินทาง อาจจะมีรูปประกอบด้วย เป็นเสมือนคู่มือการท่องเที่ยว (Travel Book)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แยกประเภทมัคคุเทศก์ไว้ในพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยว มัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 เพื่อความชัดเจนในการพิจารณาออกใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ให้เหมาะสมและง่ายในการควบคุมให้เป็นไปตามกฎหมายจึงแบ่งประเภทมัคคุเทศก์ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.) มัคคุเทศก์ทั่วไป เป็นมัคคุเทศก์ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับงานทั่วไป ในการนำเที่ยวนักท่องเที่ยวไปยังที่ต่างๆ ได้ทั่วราชอาณาจักร โดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศ ปฏิบัติงานในการบรรยายให้ความรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่นับแต่จุดเริ่มต้นของการเดินทางตามรายการนำเที่ยว กระทั่งเดินทางกลับ ซึ่งอาจแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

(1) มัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) บัตรสีบรอนซ์เงิน นำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ สามารถนำเที่ยวได้ทั่วราชอาณาจักร

(2) มัคคุเทศก์ทั่วไป (ไทย) บัตรสีบรอนซ์ทอง นำเที่ยวได้เฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทย สามารถนำเที่ยวได้ทั่วราชอาณาจักร

2.) มัคคุเทศก์เฉพาะ เป็นมัคคุเทศก์ซึ่งมีความรู้เฉพาะทางเป็นพิเศษ เช่น การให้ความรู้พิเศษด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี การนำเที่ยวป่า ฯลฯ อันเป็นการให้ความรู้พิเศษอย่างอื่นที่นักท่องเที่ยวโดยทั่ว ๆ ไปที่มีความสนใจในด้านนั้นต้องการจะทราบ ซึ่งแบ่งออกเป็น 8 ประเภท คือ

(1) มัคคุเทศก์เฉพาะ (ต่างประเทศ – เฉพาะพื้นที่) บัตรสีชมพู นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทย หรือต่างประเทศ เฉพาะจังหวัดที่ระบุไว้ในบัตรและจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกัน

(2) มัคคุเทศก์เฉพาะ (ไทย – เฉพาะพื้นที่) บัตรสีฟ้า นำเที่ยวเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทยเฉพาะจังหวัดที่ระบุไว้บนบัตรและจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อ

(3) มัคคุเทศก์เฉพาะ (เดินป่า) บัตรสีเขียว นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ในเขตพื้นที่ป่า

(4) มัคคุเทศก์เฉพาะ (ศิลปวัฒนธรรม) บัตรสีแดง นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม วรรณคดีไทย ได้ทั่วราชอาณาจักร

(5) มัคคุเทศก์เฉพาะ (ทางทะเล) บัตรสีส้ม นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ในเขตพื้นที่ทางทะเล

(6) มัคคุเทศก์เฉพาะ (ทางทะเลชายฝั่ง) บัตรสีเหลือง ให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ในเขตพื้นที่ทางทะเลหรือเกาะต่าง ๆ โดยมีระยะห่างจากชายฝั่งถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้ไม่เกิน 40 ไมล์ทะเล

(7) มัคคุเทศก์เฉพาะ (แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ) บัตรสีม่วง ให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ เฉพาะภายในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ระบุชื่อไว้บนบัตร

(8) มัคคุเทศก์เฉพาะ (วัฒนธรรมท้องถิ่น) บัตรสีน้ำตาล ให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ โบราณคดี เฉพาะภายในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่นที่ระบุไว้บนบัตรเท่านั้น

1.5 แนวทางปฏิบัติทั่วไปของมัคคุเทศก์ที่มีต่อนักท่องเที่ยว

หัวหน้าทัวร์หรือมัคคุเทศก์มักเรียกนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการของธุรกิจนำเที่ยวว่าลูกทัวร์ เนื่องจากมัคคุเทศก์ทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุข ตั้งแต่การนอน การกิน การเที่ยว พร้อมทั้งการให้ความรู้ช่วยเหลือแนะนำ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้เสมือนการปฏิบัติของพ่อแม่ที่มีต่อลูก แม้บางครั้งนักท่องเที่ยวจะมีอายุมากกว่าก็ตาม มัคคุเทศก์จะต้องจำเที่ยวโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของนักท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก และปฏิบัตินักท่องเที่ยวทุกคนด้วยความสนใจเอาใจใส่อย่างเท่าเทียม หลีกเลี่ยงคำพูดที่ทำให้เกิดความแตกแยกทางความคิด ปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวอย่างสุภาพ อ่อนน้อม และควรแนะนำนักท่องเที่ยวให้คำนึงถึงการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายธรรมชาติ รู้จักวิธีการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องให้ได้ความรู้ นอกเหนือจากความสนุกสนาน โดยมัคคุเทศก์ควรมีแนวทางปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวดังนี้

1.5.1 ค้นหาความสนใจนักท่องเที่ยวชอบการท่องเที่ยวแบบไหนเป็นพิเศษ เช่น บางคนอาจชอบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน บางคนชอบเที่ยวธรรมชาติ ทะเล ป่า เขา น้ำตก บ้างก็ชอบดูงานศิลปกรรมหัตถกรรมการฝีมือหรืองานเทศกาลประเพณี

1.5.2 เลือกจุดหมายปลายทาง โดยอาจขอคำแนะนำและขอข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) หรืออุทยานแห่งชาติหรือธุรกิจนำเที่ยว เพื่อประโยชน์ของนักท่องเที่ยว

1.5.3 ต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนเดินทาง โดยมีการศึกษาสภาพดินฟ้าอากาศ เพื่อได้จัดเตรียมอุปกรณ์เดินทาง เสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็น ศึกษาวันเวลาเปิดปิดทำการของสถานที่ท่องเที่ยวที่จะไป อธิบายทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวถึงการเตรียมความพร้อม สิ่งที่จะเกิดขึ้น สิ่งที่จะคาดไม่ถึง เพื่อไม่ให้เกิดการท่องเที่ยวต้องติดขัด

1.5.4 ศึกษาข้อมูลของสถานที่และทำความเข้าใจกับเรื่องราวของชุมชนท้องถิ่นที่จะไป เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อของผู้นั้นในท้องถิ่น เพื่อให้สามารถแนะนำการแต่งกาย การประพฤติกรรมตนอย่างเหมาะสมให้นักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติตาม เป็นต้น

1.5.5 ในการเดินทางเป็นหมู่คณะ ควรขอความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามตามระเบียบของกลุ่มและปฏิบัติตามคำแนะนำจากมัคคุเทศก์ด้วย

1.5.6 พยายามให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เรื่องราวที่พบเห็นตามรายการตามรายการ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีความเป็นอยู่ ความเชื่อ ภาษาถิ่น การแต่งกาย เป็นต้น ซึ่งเป็นความแตกต่าง ของผู้คนแต่ละท้องถิ่นเพื่อให้การท่องเที่ยวจะได้มีคุณค่ามากกว่าการได้แค่เดินทางไปยังสถานที่นั้นๆ เท่านั้น

1.5.7 กำชับต่อนักท่องเที่ยวในเรื่องทรัพย์สินส่วนตัวอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ไม่ควรนำมาครอบครองเป็นทรัพย์สินส่วนตัวตน ควรเก็บไว้ในที่ที่ควรอยู่เดิมเพื่อเป็นทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม และเน้นให้ดูแลรักษาธรรมชาติอันบอบบาง

1.5.8 ขอความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวอย่าทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของผู้นั้นในชนบท ด้วยการไม่นำวัฒนธรรมที่แปลกปลอมเข้าไป เช่น ไปส่งเสริมนักท่องเที่ยวให้มีการยึดถือวัตถุมากกว่าน้ำใจ จนเล็งน้ำใจ และไม่มีความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น เป็นต้น

1.5.9 การเดินทางไปท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ควรให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้นั้นควรฝึกตนให้อย่างง่าย กินง่าย ปฏิบัติตามกฎระเบียบของหมู่บ้าน รพส. และ ไม่ทำในสิ่งที่ขัดแย้งกับข้อปฏิบัติของชุมชน ไม่หลบหลู่ความเชื่อของผู้นั้นท้องถิ่น ฯลฯ

1.5.10 การเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับงานหัตถกรรมตามหมู่บ้านมัคคุเทศก์ควรให้นักท่องเที่ยวได้รู้ขั้นตอนการทำงานฝีมือนั้นด้วย เพื่อให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งว่างานฝีมือแต่ละชิ้นกว่าจะสำเร็จ ต้องใช้ความเพียรพยายามเพียงใด ไม่ใช่เพียงแค่ซื้อต่อลงราคาและภูมิใจว่าซื้อได้ในราคาถูก

เพื่อให้การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ผิดกฎระเบียบจารีตประเพณี อีกทั้งไม่เป็นการทำลายทรัพยากรท่องเที่ยวของประเทศนั้นๆ

จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ที่เป็นมัคคุเทศก์จะต้องให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวของตนให้ท่องเที่ยวอย่างถูกวิธี และให้ความรู้ในเรื่องราวต่างๆ อย่างถูกต้อง มัคคุเทศก์ควรแนะนำแก่นักท่องเที่ยวระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวดังต่อไปนี้คือ

(1) แนะนำเรื่องการแต่งกาย ประเพณีและวัฒนธรรมของไทยในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละจุด

(2) แนะนำเรื่องการปฏิบัติตัวในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละที่ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง เตือนให้ระมัดระวังอันตรายอันเกิดจากการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละที่ และควรให้ความร่วมมือกับแหล่งท่องเที่ยวในทุกๆ เรื่อง

(3) แนะนำถึงสิ่งที่ควรให้การเคารพ เช่น สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นต้น

(4) แนะนำในจุดที่ห้ามถ่ายรูป ห้ามผ่าน หรือจุดที่อาจเป็นอันตราย หวงห้าม เป็นต้น

(5) แนะนำให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามข้อตกลงหรือระเบียบของกลุ่มคณะทัวร์ เช่น ให้มาตรงเวลานัด เป็นต้น

(6) แนะนำและเตือนให้นักท่องเที่ยวได้ระวังตัวในเรื่องภัยอันตรายต่างๆ เช่น ภัยจากมิจฉาชีพ ภัยบนท้องถนน เป็นต้น

(7) แนะนำการดำรงชีวิตระหว่างที่ท่องเที่ยวอยู่ประเทศไทย ให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม ไม่ขัดกับประเพณีปฏิบัติของคนไทย เช่น การขอบุณด้วยการไหว้ เป็นต้น

(8) แนะนำเรื่องการพูดภาษาไทยอย่างง่ายในการดำรงชีวิต เช่น คำว่า สวัสดี ของขึ้นนี้ราคาเท่าไร เป็นต้น

1.6 ศิลปะการพูดของมัคคุเทศก์

(1) พูดจาไม่วุ่นวาย ไม่ด่าว่ากล่าวเมื่อนักท่องเที่ยวกระทำความผิดเช่นผิดเวลานัดหมาย

(2) ไม่พูดคุยเรื่องส่วนตัวเพื่อขอความเห็นใจและขอความช่วยเหลือจากนักท่องเที่ยว

(3) พูดคุยกับนักท่องเที่ยวทั้งกลุ่มไม่เลือกพูดคุยเฉพาะบุคคล

(4) ไม่ควรพูดเล่าเรื่องตลกเกี่ยวกับความเชื่อชาติศาสนาของแต่ละประเทศเพราะอาจเป็นการดูหมิ่น

(5) ต้องมีการฝึกฝนการพูดอย่างสม่ำเสมอเพื่อไม่ให้ติดขัดในขณะบรรยายให้กับนักท่องเที่ยว

(6) ต้องพูดชัดเจนและให้เห็นภาพเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่จะเข้าไปท่องเที่ยว

(7) ขณะพูดไม่ควรถือกระดาษหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวไว้ในมือ ไม่ตอบคำถามใดๆ เมื่อนักท่องเที่ยวถามคำถาม หากตอบไม่ได้ควรกล่าวคำขอโทษและบอกนักท่องเที่ยวว่าจะไปหาข้อมูลที่ถูกต้องมาให้

(8) ควรใช้ไมโครโฟนหรือโทรโข่งเป็นเครื่องช่วยเสียงในขณะที่พักหรือบรรยายไม่ควรตะโกน

(9) การพูดต้องดูสถานที่และสถานการณ์ไม่ควรพูดนานเกินไปหรือพูดน้อยเกินไปจนไม่เข้าใจ

1.6.1 บุคลิกภายนอกสำหรับมัคคุเทศก์ที่มีศิลปะในการพูด

- (1) อารมณ์ดี รูปร่างหน้าตา ยิ้มแย้มแจ่มใส
- (2) การแต่งกาย สะอาดเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ
- (3) คล่องแคล่วกระฉับกระเฉง มีความกระตือรือร้นในการบริการ
- (4) สบสายตาในขณะพูดคุยจนอบอุ่น ถ่อมตน ให้เกียรติกับนักท่องเที่ยวทุกคน

- (5) การใช้น้ำเสียงไม่ดังไม่ค่อยเกินไป ถ้อยคำภาษาถูกต้องเหมาะสม สุภาพ

1.6.2 บุคลิกภายในสำหรับมัคคุเทศก์ที่มีศิลปะในการพูด

- (1) มีความเชื่อมั่นในตนเองไม่รู้สึกประหม่าในขณะพูด
- (2) ใจรักอาชีพบริการ เต็มใจที่จะให้บริการ
- (3) มีเจตคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและจริงใจต่อการทำงาน
- (4) มีสติสัมปชัญญะมีความคิดสร้างสรรค์
- (5) มีความรอบรู้มีความสังเกตและจดจำดี

1.6.3 ทักษะในการพูด

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย: 2545) ได้กล่าวถึงทักษะในการพูดสำหรับอาสาสมัครในการนำเที่ยวว่าทักษะ คือความคล่องแคล่วชำนาญในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทักษะในการพูดเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งของสมรรถภาพในการพูด มีความสำคัญควบคู่กับเนื้อหาความรู้ของอาสาสมัครนำเที่ยวที่เตรียมพูดไว้ อาสาสมัครนำเที่ยวที่มีความรู้แต่ขาดทักษะการพูดถ่ายทอดความรู้ให้นักท่องเที่ยวย่อมจะเกิดปัญหาขึ้นได้ ในขณะเดียวกันอาสาสมัครนำเที่ยวที่มีทักษะในการพูดแต่ไม่มีความรู้ก็ไม่สามารถใช้ทักษะในการพูดให้เกิดประโยชน์แท้จริงแก่นักท่องเที่ยวได้ดังนั้น อาสาสมัครนำเที่ยวต้องฝึกฝนตนเอง ดังต่อไปนี้

- (1) การเลือกใช้ถ้อยคำเพื่อใช้แทนความคิดที่อาสาสมัครนำเที่ยวต้องการแสดงออกให้นักท่องเที่ยวรับรู้ได้อย่างชัดเจน

(2) การเรียงลำดับถ้อยคำให้ถูกต้องตามระเบียบของภาษา เพื่อให้สื่อสารได้เป็นที่เข้าใจชัด ไม่เกิดความกำกวม หรือไม่เป็นที่งุนงงแก่นักท่องเที่ยว

(3) การออกเสียงถ้อยคำเหล่านั้นให้ถูกต้องตามความนิยมและตามมาตรฐานของภาษาการใช้ภาษาทำทางประกอบการพูดอย่างเหมาะสม ช่วยในการสื่อความหมายให้ตรงตามวัตถุประสงค์

(4) การสังเกตอาการปฏิกิริยาทำทางของนักท่องเที่ยว ทำให้รู้ว่าในขณะที่นักท่องเที่ยวอยู่ นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกและต้องการอย่างไร เพื่อจะได้ตัดแปลงเนื้อหาและวิธีพูดให้เหมาะสมปฏิกิริยาของนักท่องเที่ยว

(5) ความเชื่อมั่นในตนเอง ในบางโอกาสเมื่ออาสาสมัครนำเที่ยวขาดความเชื่อมั่นรู้สึกประหม่า เกิดอาการผิดปกติ หัวใจเต้นแรง คอแห้ง ริมฝีปากสั่น ขาสั่น ฯลฯ ความตื่นเต้น ความประหม่า ย่อมบั่นทอนสมรรถภาพในการพูดอย่างมาก หากอาสาสมัครนำเที่ยวไม่สามารถตนเองได้ดั่งนั้น การสร้างความเชื่อมั่นในตนเองมีวิธีปฏิบัติ ดังนี้

5.1 เตรียมซ้อมเรื่องที่จะพูดมาให้แม่นยำที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ไม่ใช่ท่องจำทุกคำพูด เป็นการแม่นยำในเนื้อหาสาระ และมีความคล่องตัวพอที่จะพูดให้ได้เนื้อหาสาระดังกล่าว

5.2 ให้ความสนใจในเรื่องราวที่จะพูดให้มากพอ เพ่งความสนใจให้ออกไปจากตัวเรา อย่าเพ่งความสนใจมาที่ตัวเราเองให้มากนัก

5.3 หาข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวให้มากพอ เพื่อจะได้ตัดแปลงเรื่องที่จะพูดให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวให้มากที่สุด

5.4 ขณะที่พูด พยายามพูดกับนักท่องเที่ยวให้ทั่วถึง สร้างความสนิทสนมเป็นกันเอง ยิ่งสบตานักท่องเที่ยวให้ทั่วถึงมากเพียงไร ความกลัวก็จะหมดไป

5.5 ทรงตัวให้ดีขณะพูด การทรงตัวให้สมดุลจะทำให้อาสาสมัครนำเที่ยวรู้สึกมั่นใจขึ้น

5.6 ตั้งใจให้มั่นคงเสมอว่า จะพยายามพูดให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งที่สุดเท่าที่จะทำได้ เมื่อความตื่นเต้นหายไป ร่างกายของเราก็จะรู้สึกปลอดโปร่ง เกิดความมั่นใจที่ช่วยเสริมสมรรถภาพในการพูดได้อย่างดียิ่ง

1.6.4 วิธีการพูด

(1) การพูดแบบท่องจำ การท่องจำมาพูด ส่วนมากอาสาสมัครจะเขียนข้อความที่ต้องการที่พูดไว้ก่อน แล้วพยายามท่องให้ขึ้นใจ เพื่อจะได้พูดอย่างคล่องแคล่วโดยไม่ผิดพลาดทุกเนื้อถ้อยกระพริบความ การพูดคาท่องจำมีข้อเสียคือทำให้การพูดไม่เป็นธรรมชาติ เพราะมีพ้องกับถ้อยคำที่กล่าว ถ้าพูดผิดพลาดแม้แต่เพียงคำสองคำ การพูดก็จะสะดุดเป็นห่วง ๆ

ขาดความราบรื่น มีชีวิตชีวา นอกจากนั้น ยังเป็นการสิ้นเปลืองเวลาโดยใช้เหตุ อาสาสมัครนำเที่ยวที่ดีจะหลีกเลี่ยงการท่องเที่ยวที่ดีจะหลีกเลี่ยงการท่องเที่ยวจำ อาสาสมัครนำเที่ยวรุ่นใหม่ส่วนใหญ่จะใช้วิธีพูดวิธีนี้

(2) การพูดจากความเข้าใจตามที่เตรียมไว้ โดยจดเฉพาะหัวข้อการพูดด้วยวิธีนี้ เป็นวิธีที่ช่วยให้การพูดสัมฤทธิ์ผลได้ดีที่สุด เพราะเป็นวิธีพูดที่อาสาสมัครนำเที่ยวสามารถสื่อสารให้เข้าถึงจิตใจของนักท่องเที่ยวได้เต็มที่ที่สามารถใช้น้ำเสียงใบหน้า สายตา และกิริยาอาการสื่อความหมายพร้อม ๆ กันไปกับการใช้คำพูดได้อย่างกลมกลืนเที่ยวจะเห็นถึงลักษณะของความมีชีวิตชีวา ความมั่นใจ ความกระตือรือร้น ปรากฏชัดอยู่ในตัวอาสาสมัครนำเที่ยว และจะเกิดความนิยมนับถือและความประทับใจในตัวอาสาสมัครนำเที่ยว

1.6.5 การเตรียมตัวพูด

(1) การวิเคราะห์นักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเป็นบุคคลสำคัญของงานอาสาสมัครนำเที่ยวฉะนั้น อาสาสมัครนำเที่ยวจะต้องวิเคราะห์นักท่องเที่ยวก่อนพูด ปัจจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์นักท่องเที่ยว ดังนี้

1.1 วัยของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวต่างวัยย่อมมีความสนใจความเข้าใจความรู้พื้นฐาน ฯลฯ ต่างกันและจิตวิทยาในการฟังก็ต่างกันด้วย ดังนั้นอาสาสมัครนำเที่ยวจะต้องรู้จักวัยของนักท่องเที่ยว เพื่อจะได้รู้ว่าการพูดในครั้งนั้น ๆ ควรใช้วิธีพูดและคำพูดอย่างไร

1.2 เพศของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเพศต่างกันย่อมสนใจเรื่องต่าง ๆ ไม่เหมือนกันแม้จะสนใจเรื่องเดียวกันก็คนและแง่มุม อาสาสมัครนำเที่ยวต้องเลือกเรื่องพูดให้เหมาะสมกับความสนใจด้วย

1.3 การศึกษาของนักท่องเที่ยวโดยทั่ว ๆ ไปคนที่มีการศึกษาระดับเดียวกันจะมีความสนใจและพื้นฐานประสบการณ์ใกล้เคียงกัน ถ้านักท่องเที่ยวมีหลายระดับให้พูดให้ผู้มีความรู้น้อยถึงเข้าใจได้ การตลกหรือการแทรกอารมณ์ขันให้อยู่ในระดับปานกลาง อย่าตื้นหรือลึกไปจนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งรับไม่ได้

1.4 จำนวนนักท่องเที่ยวเมื่อมีคนมาอยู่รวมกันมากเพียงใด ความเป็นตัวของตัวเองก็น้อยลง ดังนั้นการเตรียมตัวพูดสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ จึงยังต้องควรระมัดระวัง

1.5 กลุ่มทางสังคมของนักท่องเที่ยว เช่น นักธุรกิจ อาจารย์ พนักงานชาวคริสต์ ชาวอิสลาม หรือชาวพุทธย่อม มีผลประโยชน์และความเชื่อไม่ตรงกันซึ่งอาสาสมัครนำเที่ยวต้องเข้าใจพอให้ทุกกลุ่มพอใจ

(2) การเตรียมเนื้อเรื่อง เนื้อเรื่องเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการพูด เพราะเป็นส่วนที่อาสาสมัครนำเที่ยวจะเสนอเนื้อหาให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว อาสาสมัครนำเที่ยวจะต้องเตรียมเนื้อเรื่องเป็นอย่างดี ค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือและเอกสาร ดังต่อไปนี้

2.1 หนังสือและเอกสารต่าง ๆ อาสาสมัครนำเที่ยว จะต้องพยายามค้นคว้าหาเอกสารต่างๆเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่จะนำนักท่องเที่ยวไปพยายามอ่านให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

2.2 การสนทนาอาสาสมัครนำเที่ยวต้องรู้จักสนทนากับผู้มีความรู้อยู่เสมอ เพราะจะได้ข้อมูลต่าง ๆ ที่ไม่อาจค้นคว้าจากหนังสือหรือเอกสารได้

2.3 ประสบการณ์ของอาสาสมัครนำเที่ยว อาสาสมัครนำเที่ยวต้องมีความรู้อยู่แล้วในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของประเทศ สิ่งนี้เป็นพื้นฐานก่อให้เกิดความมั่นใจในการพูดและควรค้นคว้าเพิ่มเติมอยู่เสมอ

(3) การจัดระบบ เรื่องการพูดทุกครั้งจะประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ คำนำการดำเนินเรื่อง และสรุป ประการแรกอาสาสมัครนำเที่ยวจะแนะนำตัวและแสดงความคิดเห็นต่อผู้ฟังเพื่อสร้างความเลื่อมใสในตัวเองให้กับนักท่องเที่ยวและสร้างความสนใจในเรื่องที่จะพูด ประการที่สองอธิบาย รายละเอียดให้นักท่องเที่ยวเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งชัดเจน ประการสุดท้ายสรุปสาระสำคัญนั้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ

2. การต้อนรับและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

2.1 การเป็นเจ้าบ้านที่ดี

เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพราะดินแดนใดหากผู้คนให้ความเป็นมิตรต้อนรับผู้มาเยือนด้วยความเต็มใจเอื้ออารี บริการประทับใจ ย่อมทำให้ผู้มาเยือนรู้สึกมีความสุขและเพิ่มรสชาติการท่องเที่ยวของเขาให้สมบูรณ์และน่าประทับใจ

2.2 การต้อนรับนักท่องเที่ยว

การให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวเปรียบเหมือนกับการให้บริการแก่ลูกค้า การที่จะทำให้ นักท่องเที่ยวพึงพอใจและอยากกลับมาเที่ยวอีกครั้งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการต้อนรับที่ดีและการบริการที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ นักท่องเที่ยวได้ ดังนั้นผู้ทำหน้าที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว ควรศึกษาเรื่องการต้อนรับให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เช่น ลักษณะการต้อนรับที่ดี คุณสมบัติที่ดีของผู้ทำงานต้อนรับและให้บริการ เป็นต้น

2.3 ความสำคัญของการต้อนรับนักท่องเที่ยว

การต้อนรับเป็นงานด้านแรกของการตลาดการซื้อขายจะเกิดขึ้นหรือไม่ การต้อนรับมีผลอย่างมากหากมีการต้อนรับดีก็เท่ากับช่วยให้ขายสำเร็จไปกว่าครึ่ง เพราะการต้อนรับจะสนับสนุนให้เกิดการซื้อขายหรือบริการเริ่มจากความประทับใจครั้งแรก การต้อนรับที่ดีนอกจากทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสินค้าและบริการแล้ว ยังจะขยายผลเป็นความรู้สึกที่ดีต่อหน่วยงาน การสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อหน่วยงานเท่ากับการเป็นประชาสัมพันธ์ให้แก่หน่วยงานนั้นโดยตรงหากธุรกิจการท่องเที่ยวนี้ ๆ ต้อนรับไม่ดีก็จะทำให้นักท่องเที่ยวไม่อยากจะกลับมาใช้บริการอีกแต่หากให้การต้อนรับที่ดีทำให้เกิดความประทับใจก็จะส่งผลให้นักท่องเที่ยวต้องการกลับมาใช้บริการอยู่เรื่อย ๆ เช่นกัน

การต้อนรับเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารอันประกอบด้วย

- (1) การสร้างความเป็นมิตรอบอุ่นใจ
- (2) การให้ความสะดวกสบาย
- (3) การให้ข้อมูลข่าวสาร
- (4) การปฏิบัติตามคำร้องขอ
- (5) การให้ความช่วยเหลือตามควร

การต้อนรับมีทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ อาจจะพบปะเห็นหน้ากัน หรืออาจจะไม่ได้พบกันเลยก็ได้ แต่มีการติดต่อสื่อสารกันผ่านทางอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ หรือ อีเมล เป็นต้น

2.4 หลักในการให้การต้อนรับ

- (1) ยิ้มทักทายแสดงความรู้สึกที่ดีและจริงใจ
- (2) แสดงความสนใจและให้ความสำคัญ
- (3) กระตือรือร้นในการรับฟังและตอบข้อซักถาม
- (4) มีอัธยาศัยไมตรีอบอุ่น
- (5) ปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม

2.5 ลักษณะการต้อนรับที่ดี

ควรพิจารณาถึงความต้องการพื้นฐานของนักท่องเที่ยวเป็นหลักและเทียบกับความรู้สึกหรือความต้องการของตัวเองด้วยซึ่งตัวเรายังต้องการ “ความรู้สึกยินดีต้อนรับ” (Welcome) ด้วยไมตรีจิตต้องการให้มีคนสนใจ เห็นความสำคัญได้รับเกียรติจากคนอื่น ๆ เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นลักษณะการต้อนรับที่ดีที่ง่ายที่สุด คือ ให้รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเขามาใส่ใจเรานั้นเอง

คุณสมบัติของพนักงานต้อนรับ

- (1) แต่งกายสะอาดเรียบร้อย

- (2) กิริยาวาจาสุภาพนุ่มนวล
- (3) ใจเย็น อุดหนุน อุดหนุน
- (4) ยิ้มแย้มแจ่มใส
- (5) มีมิตรไมตรี
- (6) ทักทายถูกต้องเหมาะสม
- (7) เอาใจใส่ และจริงใจ
- (8) พร้อมตอบคำถาม
- (9) ช่วยแก้ไขปัญหามือเมื่อเกิดขัดข้อง
- (10) มีบุคลิกภาพดี

โดยรวมแล้วการเป็นผู้ทำงานต้อนรับที่ดีนั้นจะต้องปฏิบัติด้วยกายวาจาและใจในการต้อนรับ ดังนี้ ทางกาย คือ ต้องดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง สดชื่น กระตือรือร้น ไม่เชื่องซึม ทะมัดทะแมง กระฉับกระเฉง หน้าตาสดใส หวีผมเรียบร้อย ไม่ปล่อยผมรุงรัง การแต่งกายเรียบร้อย ยิ้ม ไหว้ ทักทายเหมาะสม กิริยาสภาพเป็นคุณสมบัติจำเป็นขั้นพื้นฐาน

ทางวาจา คือ ต้องใช้ถ้อยคำชวนฟัง ทำเสียงไพเราะชัดเจน พูดมีหางเสียง มีขนานรับ เหมาะสม กล่าวต้อนรับพูดน้อย ฟังให้มาก ไม่พูดแทรก ไม่กล่าวคำหยาบ อาจพูดทวนซ้ำสิ่งที่ผู้มาติดต่อต้องการให้เขาฟังอีกครั้ง

ทางใจ คือ ไม่ปล่อยใจให้จิตใจหม่นหมอง ใจลอยขาดสมาธิในการทำงาน เสร้าซึม และเบื่อหน่ายจนแสดงออกมาให้เห็นทางอากัปกิริยา

ข้อควรระวังในการต้อนรับ

- (1) สีหน้าที่แสดงความหงุดหงิดรำคาญ
- (2) การมีกลิ่นปาก
- (3) การทำเสียงไม่พอใจ
- (4) เผลอพูดคำหยาบผู้มาติดต่อ
- (5) ชวนพูดคุยมากเกินไป
- (6) ละไปจากผู้มาติดต่อ โดยไม่พูดขอตัวก่อน
- (7) พูดกระเซ้าเข้าหาหย่อนเกินไป เหมือนทำกับเพื่อนฝูง
- (8) ทำหน้าตาเคร่งเครียด หรือบึ้งตึง เย็นชา
- (9) จัดเครื่องแต่งกาย หวีผม แต่งหน้า ต่อหน้าพนักงานท่องเที่ยว
- (10) ไม่ใส่ใจคำร้องขอของผู้ใช้บริการ
- (11) พูดคุ้ยแกล้งผู้มาติดต่อเป็นการอวดอำนาจ

การต้อนรับเป็นงานที่สำคัญที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงต้องเตรียมการให้พร้อมเพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวังของผู้มาติดต่อ การปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นทางกาย วาจา ใจ ก็จะต้องสอดคล้องผสมผสานกันเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ ความพอใจของผู้มาติดต่อ หรือลูกค้า ความประทับใจในการต้อนรับทำให้เป็นที่กล่าวขวัญในทางที่ดี และกลับมาเยี่ยมเมืองไทยอีก

2.6 เข้าบ้านกับงานบริการ

เข้าบ้านมีความเกี่ยวข้องกับการบริการลูกค้าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อเราปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานใดซึ่งจะต้องติดต่อกับลูกค้าโดยตรงแล้ว เราคือ “ผู้ให้บริการ” แก่ลูกค้า ไม่ว่าตำแหน่งของเราจะเป็นพนักงานต้อนรับ พนักงานรับโทรศัพท์ พนักงานนำเที่ยว หรือทำหน้าที่ใดก็ถือว่าเป็นผู้ให้บริการซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า SERVICE แปลความหมายว่า “ให้ผู้ให้บริการ ตอบสนอง ที่เอื้อประโยชน์ คุณค่า ฯลฯ” ทำให้เราทราบว่าการบริการไม่ใช่เพียงการตอบคำถาม การเสิร์ฟอาหาร การให้ข้อมูลที่ลูกค้าต้องการ ฯลฯ แต่ยังรวมไปถึงการรับผิชอบดูแลเอาใจใส่ลูกค้าด้วยความเต็มใจ ตั้งแต่แรกเริ่มจนจบกระบวนการ

หากเราคิดเพียงว่าเราคือ พนักงานต้อนรับ ซึ่งหน้าที่เราคือ การต้อนรับดูแลลูกค้าเราก็อาจจะให้บริการกับลูกค้าตามหน้าที่ความรับผิดชอบของเรา แต่ถ้าเมื่อใดเราสวมวิญญาณของ “ความเป็นเจ้าบ้าน” แล้วเริ่มเข้าไปให้บริการกับลูกค้าก็จะเพิ่มความรู้สึกลงในการเป็นเจ้าของสถานที่ และเต็มใจที่จะให้บริการอย่างดี เสมือนหนึ่งต้อนรับแขกที่มาเยือนบ้านของเรา หน้าที่ของเราคือพยายามทำความเข้าใจลูกค้าและให้บริการที่เหมาะสมแก่ลูกค้าแต่ละคนตามความต้องการ

นอกจากนั้น การให้บริการแก่ลูกค้าหรือผู้มาติดต่อ ยังกระทำได้ทั้งก่อนการขายขณะที่กำลังขาย และติดตามผลหลังการขายสินค้าและบริการ เพราะการให้บริการเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการให้ข้อมูลข่าวสาร ปฏิบัติตามคำร้องขอ และสร้างความเป็นมิตร ให้เกียรติ สุภาพ และมอบความสะดวกสบาย ให้กับลูกค้าที่ผ่านมาเราอาจให้ความหมายกับ “ลูกค้า” เพียงว่าเป็นผู้ซึ่งบริโภคสินค้าหรือผู้ซึ่งใช้หรือรับบริการจากเราแต่ปัจจุบันเราต้องพิจารณาหลายความหมายด้วยกัน

- (1) ลูกค้าคือ ผู้ซื้อสินค้าและบริการของเรา
- (2) ลูกค้าคือ ผู้ดำเนินธุรกิจติดต่อกับเรา
- (3) ลูกค้าคือ ผู้ซึ่งสามารถให้คำติชมสินค้าและบริการของเรา
- (4) ลูกค้าคือ กระจกส่องสะท้อนภาพธุรกิจเรา
- (5) ลูกค้าคือ ผู้มีอิทธิพลที่จะเลือกปฏิบัติต่อเรา
- (6) ลูกค้าคือ พระเจ้า
- (7) ลูกค้าคือ ผู้ที่เป็นฝ่ายถูกเสนอ
- (8) ลูกค้าคือ ผู้มีอุปการคุณ

เป็นความจริงที่ว่าลูกค้าขาดเราได้ แต่เราขาดลูกค้าไม่ได้ ดังนั้น แม้ลูกค้าบางคนจะจุกจิกจู้จี้ บ่น เข้าปัญหา วางท่า แสดงอำนาจ ขาดคุณธรรม แต่หากเราไม่มีลูกค้าเข้ามาซื้อสินค้าและใช้บริการของเราแล้ว ธุรกิจของเราก็จะไม่สามารถดำเนินการต่อไปให้เจริญก้าวหน้าได้ ดังนั้น เราต้องพยายามให้บริการเพื่อตอบสนองความพอใจของลูกค้าหรือตรงกับความต้องการของลูกค้า เมื่อเรามีหน้าที่ติดต่อและบริการลูกค้าแล้วขอให้พึงระลึกเสมอว่า “เพราะมีลูกค้า จึงมีเรา” บริการที่ลูกค้าได้รับลูกค้ามีสิทธิที่จะไปบอกกล่าวต่อๆ กันกับญาติ เพื่อน หรือ คนอื่นๆ มีสิทธิที่จะฟ้องร้องได้หากไม่ได้รับความพอใจหรือการให้บริการไม่ตรงตามข้อตกลงหรือแม้แต่ให้ข่าวสารในทางที่เสียหายกับสื่อมวลชน ด้วยเหตุผลนี้เองเราจึงจำเป็นต้องใส่ใจลูกค้า และพยายามดูแลลูกค้าทุกคนในทุกๆ เวลา และทุกๆ เรื่อง ผู้เป็นเจ้าของซึ่งมีหน้าที่บริการ ไม่มีสิทธิที่จะแสดงอารมณ์โกรธ พุดจาไม่สุภาพ เมินเฉย หยิ่ง หรือแสดงความไม่พอใจต่อลูกค้า โดยธรรมชาติแล้ว ลูกค้าแต่ละคนจะต้องมีความต้องการ ความเร่งด่วนของช่วงเวลาที่ต้องการรสนิยม นิสัย ฐานะ อารมณ์ และสุขภาพที่แตกต่างกัน ดังนั้น ลูกค้าแต่ละคนจึงมีความต้องการที่จะได้รับการที่ดีที่สุดไม่เหมือนกัน และแม้แต่ลูกค้าคนเดียวกันในสถานการณ์ที่ต่างกัน ความต้องการที่จะได้รับการก็แตกต่างกันด้วย ดังนั้น ในฐานะเจ้าบ้านเราต้องสามารถเข้าใจถึงความต้องการของลูกค้าและสามารถให้บริการก็จะสร้างความพึงพอใจให้เขาได้ เพื่อที่เขาจะได้กลับมาเป็นลูกค้าของเราอีก

2.7 ปัจจัยสำคัญของการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้งานบริการประสบผลสำเร็จ ก็คือ “คน” หรือบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ให้บริการแก่ลูกค้า เขาจะต้องรักในการให้บริการและมีคุณสมบัติอื่นๆ ประกอบ จึงจะช่วยให้การบริการนั้นสร้างความพอใจให้กับลูกค้าด้วย ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของผู้ที่เป็นเจ้าบ้านในการให้บริการขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ คือ

(1) บุคลิกภาพ (Personality) ได้แก่ รูปร่างหน้าตา กิริยาท่าทางน้ำเสียงการพูดจายิ้มแย้มแจ่มใส มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความกระตือรือร้น ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ ความเชื่อมั่นในตัวเอง ความรอบรู้ หน่วยงานใดหากมีพนักงานที่ทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี และบุคลิกภาพที่ดีย่อมได้เปรียบคู่แข่งกันทั้งหลาย

(2) ความรู้ (Knowledge) ผู้ที่เป็นเจ้าบ้านต้องมีความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับสถานที่และสิ่งต่างๆ เข้าใจขอบเขตความรับผิดชอบของตัวเอง ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ / สอนคำ / บริการ ที่เสนอให้กับลูกค้า ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคและการขาย ความรู้เกี่ยวกับตลาดและคู่แข่ง ความรู้เกี่ยวกับรายละเอียดและขั้นตอนงาน ฯลฯ

(3) ทักษะ (Skills) ความชำนาญหรือประสบการณ์จะช่วยให้การเป็นเจ้าบ้านมีความเชื่อมั่นสูงขึ้นโดยทักษะจะเกิดขึ้นได้จากการฝึกฝนที่ดี

(4) ทักษะ (Attitude) เจ้าบ้านที่ดีต้องมีทัศนคติที่ดีในการเป็นเจ้าของบ้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสุขในการทำงาน มองโลกในแง่ดี ตระหนักถึงความสำคัญของการบริการ คือ ความเป็นเจ้าบ้านที่มีจิตใจของการบริการ (Service Mind)

ปัจจัยทั้ง 4 ประการข้างต้นช่วยให้ผู้เป็นเจ้าบ้านประสบความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ คือ ถ้ามีคุณสมบัติครบถ้วนย่อมส่งผลให้เป็นเจ้าบ้านที่สร้างความรู้สึที่ดีต่อลูกค้า ผลงานเป็นที่น่าพอใจตนเองก็จะได้รับความภาคภูมิใจเกิดความสุขและความพอใจ นอกเหนือจากสิ่งทีกล่าวมาข้างต้นแล้ว ลูกค้ายังคาดหวังที่จะได้รับความช่วยเหลือและการบริการที่ดี ดังนั้นเจ้าบ้านที่ดีจึงมีหน้าที่

- (1) ให้คำแนะนำเกี่ยวกับสินค้า ผลิตภัณฑ์ สถานที่ และอื่นๆ
- (2) ช่วยเหลือลูกค้า เมื่อเขาต้องการบริการ
- (3) แก้ไขข้อขัดข้องและความไม่พึงพอใจของลูกค้า
- (4) ช่วยแนะนำและแก้ปัญหาต่างๆ ให้กับลูกค้า
- (5) ช่วยบอกทิศทางในสถานที่ของเรา

เจ้าบ้านที่ดีต้องมีการเตรียมพร้อมตั้งแต่ปรับปรุงบุคลิกภาพเตรียมการต้อนรับเตรียมการเสนอบริการต่างๆ รู้จักวิเคราะห์พฤติกรรมของลูกค้าเลือกใช้คำพูดที่เหมาะสม รู้วิธีจัดข้อโต้แย้งหรือรับฟังคำบ่นของลูกค้าตลอดจนให้บริการต่างๆ เพื่อสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าหรือให้คำแนะนำลูกค้าได้

3. แนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3.1 แนวความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

สำหรับคำนิยามและความหมายของวัฒนธรรมนั้น ได้มี นักมานุษยวิทยา นักวิชาการหลายคน ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ได้ให้นิยามของคำว่า “วัฒนธรรม” ดังต่อไปนี้ มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อประโยชน์แห่งการดำรงชีวิตและการสืบทอดเผ่าพันธุ์ ในเมื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นเรื่องที่กว้างใหญ่และมีแง่มุมต่างๆ ให้พิจารณาอย่างซับซ้อน เรื่องของวัฒนธรรมจึงสามารถมองได้หลายแง่มุมไปด้วย มีผู้ให้ความหมายคำว่า “วัฒนธรรม” ต่างๆ กัน

พระยาอนุมานราชธน (2532 อ้างใน อมรรัตน์ เทพกำปนาท, 2549) ได้ให้บทนิยามคำว่า “วัฒนธรรม” คือ สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม ถ่ายทอดกันได้เื่ออย่างกันได้ ซึ่งมนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบทอดเป็นประเพณีกันมา ทั้งด้านความรู้สึก ความคิดเห็น ความประพฤติ และกิริยาอาการ หรือการกระทำใดๆ ของมนุษย์ใน ส่วนรวมลงรูปพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความ

เชื่อกัน ระเบียบประเพณี เป็นต้น ก่อให้เป็นมรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม เป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณีกันมา

อมรรัตน์ เทพกำปนาท (2549) ได้แสดงความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม เป็นวิธีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ทำสมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกันยอมรับและปฏิบัติร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ

วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ วัฒนธรรมมีทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิธีการโครงสร้างของสังคม สถาบัน ตลอดจนรูปแบบแผนและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น

เสนห์ นครสันติภาพ (2541) ได้กล่าวถึง ลักษณะของวัฒนธรรมไว้ดังนี้ คือ

1. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ มิใช่เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการเรียนรู้มาก่อน
2. เป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมเป็นผลของการเรียนรู้และการถ่ายทอดของมนุษย์ โดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดจากคนรุ่นก่อนมายังคนรุ่นหลัง ดำเนินกันต่อๆ มาไม่ขาดสาย ภาษาจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรม
3. วิถีชีวิตมนุษย์หรือแบบของการดำเนินชีวิต เราสามารถจำแนกวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งออกจากอีกสังคมหนึ่งได้โดยไม่ถือว่าเป็นวัฒนธรรมของใคร สูงต่ำ ล้าหลังหรือป่าเถื่อนกว่า วัฒนธรรมหนึ่งเป็นสิ่งที่ไม่คงที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

“วัฒนธรรม” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้นิยามความหมายของวัฒนธรรม ไว้ 4 นัย ดังนี้คือ 1) สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่สังคม 2) วิถีชีวิตของหมู่คณะ 3) ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน 4) พฤติกรรมและสิ่งที่คนในสังคมผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน

คำว่า “วัฒนธรรม” จึงหมายถึง “สิ่งดีงามอันเกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้สร้าง พัฒนาและสั่งสมแสดงออกในรูปแบบของ วิถีความเป็นอยู่ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ที่แสดงออกให้เห็นถึงความเป็นอารยะของมนุษย์”

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหมายถึงการเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนจากสถานที่ที่อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ ความงดงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น และความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคม ไม่ว่าจะเป็นในด้านของศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย

การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องการพินิจวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งตื้นใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ อีกทั้งต้องคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อบุคคลวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นให้น้อยที่สุด ในขณะที่เดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์การท่องเที่ยวด้านการสร้างรายได้ และการจ้างงาน อันนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม”

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ อันนี้ประกอบด้วยการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านของศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจที่สำคัญช่วยกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้น

3.2 การแบ่งประเภทของวัฒนธรรม

พระยาอนุมาราชชน (2532 อ้างใน อมรรัตน์ เทพกำปนาท, 2549) ได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น

3.2.1 วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขกายเพื่อให้ได้อยู่ดีกินดีมีความสุขสบาย ในการครองชีพ ได้แก่สิ่งจำเป็นเบื้องต้นในชีวิต 4 อย่างและสิ่งอื่นๆ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องอาวุธยุทโธปกรณ์ เครื่องป้องกันตัว

3.2.2 วัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นสิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ การศึกษา วิชาความรู้อันบำรุงความคิดทางปัญญา ศาสนา จรรยา ศิลปะ และวรรณคดี กฎหมายและระเบียบประเพณี ซึ่งส่งเสริมความรู้ทางจิตใจให้งอกงามหรือสบายใจ

อมรา พงศาพิชญ์ (2547 : หน้า 25-31) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. วัฒนธรรมในลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี คือข้อตกลงอย่างไม่เป็นทางการร่วมกันของสมาชิกในสังคม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังเรียนรู้และสืบทอดมาจากคนรุ่นก่อน เช่นการถอดรองเท้าก่อนเข้าบ้าน การแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโสกว่า ส่วนความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อทางศาสนา หรือความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ภูตผีปีศาจ เป็นต้น ซึ่งความเชื่อดังกล่าวมีความสำคัญมากต่อวัฒนธรรม เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดขนบธรรมเนียมประเพณีและพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม

2. วัฒนธรรมในลักษณะสิ่งประดิษฐ์และสถาปัตยกรรม ทั้งวัฒนธรรมที่ค้นพบสมัยก่อนประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุต่างๆ วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมมนุษย์ที่ได้จัดสรรขึ้นเพื่อใช้ในการดำรงอยู่สามารถจำแนกได้เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุเป็นวัฒนธรรมที่ก่อประโยชน์ในด้านความสะดวกสบายทางกาย อันได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น ส่วนค่าวัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นเครื่องก่อให้เกิด ความสุขทางใจ อันได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม ศิลธรรม เป็นต้น ถึงอย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้ต่างก็หล่อมล้ากันอยู่ แบ่งแยกไม่ขาดจากกัน และในสังคม หนึ่งๆ ก็จะมีวัฒนธรรมทั้งสองในลักษณะที่สมดุลกันจากการแบ่งเนื้อหาของวัฒนธรรมดังที่กล่าวข้างต้นนั้นไม่ว่าจะอาศัยหลักการแบ่งออกมาในรูปแบบใดก็ตามวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก คือ

2.1 วัฒนธรรมทางวัตถุ ซึ่งเกิดจากความคิดมนุษย์ เช่น อาคารบ้านเรือน สิ่งก่อสร้างต่างๆ ศิลปกรรมประติมากรรม ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งใช้เป็นประจำทุกวัน

2.2 วัฒนธรรมไม่เกี่ยวกับวัตถุ ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์และจับต้องไม่ได้เช่น ภาษา ระบบความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและกิริยามารยาท

ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญในความโดดเด่นเอกลักษณ์ ความจริงแท้ของมรดกทางวัฒนธรรมโดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากร การใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมอย่างชาญฉลาด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหนึ่งได้

2. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญในการจัดการทุกมิติ คือ มิติการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจมิติความสงบสุขและความเจริญก้าวหน้าของสังคม และมิติรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่าทำอย่างไรไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือเกิดผลกระทบให้น้อยที่สุด

3. เป็นการท่องเที่ยวโดยคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

4. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มีการสร้างความเข้าใจ ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยยึดหลักของการมีส่วนร่วมการเป็นเจ้าของทรัพยากรเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

5. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์โดยยึดหลักของความเสมอภาค และเน้นการบูรณาการในการทำงาน บนเป้าหมายเดียวกัน คือการรักษาวัฒนธรรม

6. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการตลาดของบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริงโดยยึดหลักที่ว่าจะต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม

7. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจอันเกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก

8. เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และการรองรับได้ของวัฒนธรรมเป็นหลัก

3.3 รูปแบบของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งรูปแบบตามประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม ดังนี้

3.1 การท่องเที่ยวมรดกทางภูมิปัญญา งานหัตถกรรม งานศิลปะ งานฝีมือเชิงช่างของไทย ทั้งช่างราชสำนักและช่างท้องถิ่น (Local Wisdom, Art and Handicraft Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมหมู่บ้านท่องเที่ยว แหล่งผลิตสินค้าและงานหัตถกรรมท้องถิ่นตามพื้นที่ต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านท่องเที่ยวเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา หมู่บ้านทำร่ม จังหวัดเชียงใหม่ หมู่บ้านผ้าไหม จังหวัดในภาคอีสาน หมู่บ้านทำผ้าบาติก จังหวัดทางภาคใต้รวมถึงงานหัตถกรรมในราชสำนักที่ใช้ฝีมือเชิงช่างในการผลิตสินค้า เช่น ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

3.2 การท่องเที่ยวประเพณี เทศกาล (Festivity, Traditional and Event Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อร่วมสัมผัสกับประเพณีสำคัญของประเทศไทย ประเพณีของท้องถิ่นที่จัดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ รวมถึงเทศกาลที่ชุมชนร่วมกันจัดขึ้น เช่น ประเพณีการขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ เทศกาลแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

3.3 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และ โบราณคดี (Historical Tourism and Archaeological Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี เพื่อชื่นชม และเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว อาทิ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา สุโขทัย กำแพงเพชร เมืองโบราณคูบัว จังหวัดราชบุรี เวียงกุมกาม จังหวัดเชียงใหม่ อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จังหวัดนครราชสีมา อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น

3.4 การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชุมชนการดำรงอยู่ ชนบ จาริต ความเชื่อ (Way of Life Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีการดำรงชีวิตของคนไทย การเดินทางไปยังชุมชนท่องเที่ยวชนบทเพื่อแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ ตลอดจนการสร้างประสบการณ์ในการเดินทาง และการอยู่ร่วมกันกับคนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังหมายถึงการทำความเข้าใจกับความเชื่อท้องถิ่น จาริต และขนบธรรมเนียมที่คนในท้องถิ่นถือปฏิบัติด้วยความเคารพและเข้าใจ

3.5 การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religion Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดที่มีอยู่ในประเทศไทย โดยเน้นการสร้างเคารพต่อศาสนสถาน และศาสนิกชน และการเยี่ยมชมสิ่งสำคัญต่าง ๆ ในวัด อาทิ อุโบสถ วิหาร หอไตร เป็นต้น

3.6 การท่องเที่ยวเชิงกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ อาทิ ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในภาคเหนือของประเทศไทย กลุ่มคนไทยวนจากเชียงแสนที่อพยพมาอยู่ในเขตอำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี อำเภอคูบัว ราชบุรี และอำเภอสี่คิ้ว จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มคนภูไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวยังสามารถรักษาสถิติลักษณ์ของกลุ่มคน ตลอดจนวิถีความเชื่อในการดำรงชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์

3.7 การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม อาคารและสิ่งปลูกสร้าง รวมถึงเรือนท้องถิ่น (Architectural Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งที่มีการก่อสร้าง งานสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นและแตกต่าง สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของผู้สร้าง อาทิ พระบรมมหาราชวัง พระราชวัง อาคารเก่า รวมถึงย่านอาคาร กลุ่มอาคารที่สะท้อนอิทธิพลจากวัฒนธรรมอื่น ๆ ในประวัติศาสตร์และความเป็นอยู่ของคนในอดีต มาจนถึงปัจจุบัน อาทิ ย่านเมืองเก่าภูเก็ต ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ตลอดจนแหล่งที่มีความโดดเด่นทางการก่อสร้าง การออกแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เช่น เรือนภาคกลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี เรือนกาแล ในภาคเหนือ เรือนโคราช จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น

3.4 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เพียงกานต์ นามวงศ์ (2552) องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญควรมี 6 ด้าน ดังต่อไปนี้

3.4.1 องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบไปด้วยสิ่งดึงดูดใจ 10 ประการ คือ

- (1) ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
- (2) โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานต่าง ๆ

(3) งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพัง

(4) ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก

(5) ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา

(6) ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ

(7) ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา

(8) วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร

(9) ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่าง ๆ

(10) ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

3.4.2 องค์ประกอบด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยมีการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

3.4.3 องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการทางการท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและได้รับผลตอบแทนในผลกำไรสู่ธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

3.4.4 องค์ประกอบด้านการตลาดท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้แก่นักท่องเที่ยวคุณภาพได้รับรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

3.4.5 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือจัดการการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบและรับผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

3.4.6 องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา (2548) ได้กำหนดองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญไว้ 6 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
2. องค์ประกอบด้านการจัดการกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม
3. องค์ประกอบด้านธุรกิจการท่องเที่ยว
4. องค์ประกอบด้านการจัดการการตลาดการท่องเที่ยว
5. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น
6. องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

3.5 หลักการของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ มาจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเจ้าของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ชุมชนอันเป็นที่ตั้งหรือก่อกำเนิดซึ่งวัฒนธรรมตลอดจนนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน ดังนั้นหลักการสำคัญของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญคือ

3.5.1 เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม

3.5.2 คนในพื้นที่ ในแหล่งท่องเที่ยวรู้สึกเป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรม และร่วมกันจัดการการท่องเที่ยว

3.5.3 เจ้าของมรดกทางวัฒนธรรม / คนในพื้นที่ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจวางแผนและบริหารจัดการการท่องเที่ยวร่วมกัน

3.5.4 เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้เจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมมีความภูมิใจ วัฒนธรรมของตนเอง และให้ผู้มาเยือนเห็นความสำคัญและให้สิทธิแก่เจ้าของวัฒนธรรม

3.5.5 เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความยั่งยืนทางด้านมรดกวัฒนธรรมให้คงความเป็นเอกลักษณ์ โดดเด่น และมีอัตลักษณ์

3.5.6 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องเป็นกิจกรรมที่เน้นการก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม ตลอดจนการสร้างประสบการณ์ร่วมกับคนในชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจกันระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน

3.5.7 เป็นการท่องเที่ยวที่ทั้งเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมและผู้มาเยือนต้องมีความเคารพในวัฒนธรรมเป็นเบื้องต้นและเข้าใจในความแตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3.5.8 เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น

3.5.9 มีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

4. บริบทเมืองหล่มเก่า

4.1 คุณค่าของเมืองหล่มเก่า

คณะทำงานชุมชนยั่งยืน (2556) เมืองหล่มเก่าเป็นเมืองที่มีลักษณะของเมืองเก่าประเภทที่สาม คือ ชุมชนเมืองขนาดเล็กที่ยังมีชีวิต กล่าวคือ เป็นเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะสืบเนื่องมาแต่อดีต มีเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีรูปแบบผสมผสานของสถาปัตยกรรมท้องถิ่น มีลักษณะของรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคมที่สืบเนื่องต่อมาในยุคต่างๆ โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า ในทางศิลปะ โบราณคดีหรือประวัติศาสตร์ปรากฏเป็นหลักฐานทางกายภาพอันบ่งบอกถึงลักษณะอันโดดเด่นของโครงสร้างเมือง หรือโบราณวัตถุในอดีตและมีการใช้สอยในลักษณะของเมืองที่ยังมีชีวิตต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน ในลักษณะชุมชนเมืองขนาดเล็กขนาดเล็ก หรือเป็นเมืองที่มีได้เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจสังคมการบริหารจัดการของจังหวัด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเมืองหล่มเก่ามีลักษณะของเมืองเก่า คือ

- มีลักษณะพิเศษและมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
- มีรูปแบบสถาปัตยกรรมเฉพาะตัว ที่อยู่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม
- เป็นตัวแทนของรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคม ซึ่งมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า
- ปรากฏหลักฐานทางกายภาพที่บ่งบอกถึงลักษณะอันโดดเด่นของโครงสร้างเมืองหรือแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในอดีต
- มีการใช้สอยในลักษณะเมืองที่ยังมีชีวิต

หล่มเก่าจึงจัดเป็นเมืองเก่าอีกแห่งหนึ่ง หากแต่ยังไม่ขึ้นทะเบียนเป็นเมืองเก่า และยังคงรักษาลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์และคุณลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ

4.2 ประวัติเมืองหล่มเก่า

อำเภอหล่มเก่า เดิมเรียกว่า “เมืองลุ่ม” หรือ “เมืองล่อม” ชาวอำเภอหล่มเก่าสืบเชื้อสายมาจากชาวไทยหลวงพระบางมีขนบธรรมเนียม ความเป็นอยู่ ตลอดจนสำเนียงภาษาเหมือนกับชาวไทยหลวงพระบางทุกประการ ซึ่งจากความหมายในพจนานุกรม “เมืองลุ่ม” หรือ “เมืองล่อม” มีความหมายว่า ที่มีโคลนลึก ที่ลุ่มด้วยโคลน ส่วนความหมายทางภาษาพื้นเมือง หมายความว่า “ใต้” หรือ “ล่าง” เนื่องจากชาวหล่มเก่ามีเชื้อสายมาจากชาวไทยหลวงพระบางซึ่งอยู่ทางเหนือ จึงนิยมเรียกเมืองที่อยู่ทางใต้ว่า “เมืองลุ่ม” ซึ่งหากเดินเท้าจากอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย จะมองเห็นพื้นที่

อำเภอหล่มเก่าเป็นแอ่ง มีภูเขาขนานทั้งสองข้าง ส่วนคำว่า “หล่ม” นั้นน่าจะมาจากคำเรียกที่ถูกต้องในภาษาไทยว่า “ลุ่ม” หรือ “ลุ่ม”

อำเภอหล่มเก่าเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของผู้คนเชื้อสายเดียวกับคนลาวหลวงพระบางที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ โดยสันนิษฐานว่ามีราษฎรที่อพยพหนีภัยสงครามมาจากล้านช้างเข้ามาตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านเรือนทำสวน ไร่ นา และเลี้ยงสัตว์ ในบริเวณนี้แต่ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดนัก แต่เมื่อครั้งสมัยสุโขทัยมีปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงถึงเมืองลุ่ม แต่สังเกตว่าไม่มีของโบราณอย่างใดที่แสดงว่าถึงความเป็นเมืองที่รัฐบาลตั้งมาก่อน

ดังนั้นคนหล่มจึงมีวัฒนธรรมประเพณีและภาษาของตนเองที่มีอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมล้านช้างอย่างชัดเจน ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากคนลาวที่มีถิ่นกำเนิดจากเมืองหลวงพระบางที่คนไทยมักเรียกว่า “ลาวพุงขาว” ซึ่งในอดีตเคยนิยมการสักขาตั้งแต่หน้าขายาวลงมาจนคลุมเข่าทั้งสองข้าง จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าอนุวงศ์พระสุริยวงฯ (ศา) (พระยาสุริยวงศาสงครามรามภักดีวิริยกรมพาทนะ) เจ้าเมืองหล่มสัก เห็นว่าการติดต่อกับค้าขายและการคมนาคมได้เปลี่ยนทิศทางไปโดยให้ความสำคัญกับการติดต่อกับค้าขายกับเมืองทางใต้โดยใช้เส้นทางแม่น้ำป่าสักแทนจึงทำการสร้างเมืองหล่มสักขึ้นใหม่ที่บริเวณริมแม่น้ำป่าสักและเมืองหล่มเดิมจึงถูกเรียกว่า “หล่มเก่า”

ตำนานเมืองหล่มเก่า

“หล่มเก่า” เป็นหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันเป็นทั้งชื่อตำบลและอำเภอ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เดิมชื่อ “เมืองลุ่ม” หรือ “เมืองลุ่ม” หรือเมืองหล่ม” ซึ่งมีหลักฐานปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชว่า เมืองหล่มนี้ ไม่ใช่เมืองทางราชการที่ตั้งขึ้น แต่เป็นเมืองที่เกิดขึ้นโดยประชาชนร่วมกันสร้าง สมเด็จพระเจ้าคำรกราชาภาพและขุนวิจิตรมาตรา (จากหนังสือหลักไทย ฉบับขุนวิจิตรมาตรา) โดยสันนิษฐานว่า เดิมทีเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของชนพื้นเมืองที่เรียกว่า ลัวะ ต่อมาได้มีชนชาวไทยน้อยที่อาศัยอยู่ริมฝั่งซ้ายของลำน้ำโขงที่เรียกว่า เมืองศรีสัตนาหุด (เวียงจันทน์) กลุ่มหนึ่ง อพยพมาหาแหล่งทำมาหากิน และพบว่าพื้นที่ที่ชาวลัวะ อาศัยอยู่มีทำเลดี เพราะเป็นที่ราบลุ่มล้อมรอบด้วยเทือกเขา มีลำน้ำพุงไหลผ่าน เหมาะแก่การเพาะปลูก ชาวไทยน้อยจึงได้จัดตั้งบ้านเมืองขึ้นในพื้นที่หมู่บ้านหนองจี่ควาย (บ้านหินกลิ้ง ปัจจุบัน) โดยได้ยกผู้นำการอพยพขึ้นเป็นเจ้าเมือง โดยเรียกว่า “อุปฮาด” ตามแบบอย่างภาษาของชาวเมืองศรีสัตนาหุด อุปฮาดคนแรกชื่อว่า จ้าวปู่เฒ่า จ้าวปู่เฒ่าได้สร้างวังที่อาศัยบนริมฝั่งน้ำพุงด้านตะวันตก และได้สร้างวัดคู่บ้านคู่เมืองขึ้นบนริมฝั่งน้ำพุงด้านตะวันออก หรือวัดศรีมงคลหินกลิ้ง ในปัจจุบัน

อุปฮาดที่ปกครองต่อจากจ้าวปู่เฒ่า ตามคำบอกเล่าของคนโบราณคือ อุปฮาดจ้าวหนองขาม อุปฮาดจ้าวอานนท์ และอุปฮาดจ้าวคุก ตามลำดับ โดยในสมัยอุปฮาดจ้าวคุก ได้ย้ายวังจากบ้านหนองจี่ควาย (หินกลิ้ง) มาตั้งอยู่บนฝั่งน้ำพุงด้านตะวันออก อยู่ระหว่างกลางวัดสองวัดคือ วัดตาล

และวัดคู่แก้ว และต่อมาได้เสียชีวิตในระหว่างนอนหลับ ประชาชนจึงพากันเรียกท่านว่า อุปฮาดจ้าว
นอนตาย

หลักฐานที่พอจะเชื่อถือได้ในช่วงระยะเวลาต่อจากอุปฮาดจ้าวนอนตายถึงก่อนปี พ.ศ. 2370 ซึ่งได้เกิดมีกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ (สมัยนั้นบ้านเมืองเวียงจันทน์เป็นเมืองขึ้นของไทย) เจ้าอนุวงศ์ได้ส่งเจ้าราชวงศ์ให้คุมกองทัพกบฏ ซึ่งส่วนหนึ่งมายึดเมืองหล่มไว้ได้ แต่ในสมัยนั้นอุปฮาดเมืองหล่มมีกำลังทหารน้อย จึงจำต้องยอมสวามิภักดิ์ต่อเจ้าราชวงศ์ เมื่อทางกรุงเทพฯ ทราบจึงได้ส่งพระยาอภัยภูธรและพระยาพิชัย นำกำลังทหารมาเมืองหล่มโดยเมื่อเดินทางมาถึงเมืองหล่ม มีชายไทยคนหนึ่งชื่อ นายคง ได้อาสานำทัพของพระยาอภัยภูธรและพระยาพิชัย ติดตามทัพกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ตามไปทันที่เมืองหนองบัวลำพู จังหวัดอุดรธานี และได้จับอุปฮาดเมืองหล่มสำเร็จโทษ ดังนั้นตำแหน่งอุปฮาดเมืองหล่มจึงว่างลง ทางกรุงเทพฯ จึงได้พิจารณาความดีความชอบของนายคง ผู้มีความกล้าหาญและความซื่อสัตย์ จึงปูนบำเหน็จรางวัลด้วยตำแหน่งอุปฮาดเจ้าเมืองหล่ม โดยมีบรรดาศักดิ์ราชทินนามว่า “พระยาสุริยวงศาสงครามรามภักดีวิริยกรมพาหะ” ต่อมาเมื่อพระยาสุริยวงศาฯ ได้กลับจากกรุงเทพฯ ได้เดินทางเลียบมาตามลำน้ำสักจากสระบุรี เรื่อยมาจนถึงเมืองหล่ม ได้ผ่านหมู่บ้านหนึ่ง คือบ้านท่ากกโพธิ์ ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของเมืองหล่ม ยังมีคนไทยอาศัยอยู่น้อย พระยาสุริยวงศาฯ ได้พิจารณาเห็นว่าบ้านท่ากกโพธิ์เป็นที่อุดมสมบูรณ์ มีชัยภูมิเหมาะที่จะเป็นเมืองอย่างยิ่ง จึงได้ตัดสินใจย้ายเมืองหล่มมาสร้างเมืองขึ้นใหม่ที่บ้านท่ากกโพธิ์ ซึ่งอยู่บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำแควป่าสัก และได้สร้างจวนเจ้าเมืองขึ้นที่สวนฝ้ายตาโปร่งเหล่ง ส่วนจวนเจ้าเมืองเก่าได้สร้างเป็นวัด เรียกว่า “วัดกลาง” (ปัจจุบันคือ วัดศรีสุเม้งค์) และพระยาสุริยวงศาสงครามรามภักดีวิริยกรมพาหะ ได้เรียกเมืองใหม่ที่ตั้งขึ้นนี้ว่า “หล่มสัก” ส่วนเมืองเดิมเรียกว่า “หล่มเก่า” ตั้งแต่ราวปี พ.ศ. 2373 ในสมัยรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (อานนท์ แจ่มศรี, 2557 : ออนไลน์)

4.3 ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ

โดยผู้วิจัยจึงได้พิจารณาและประยุกต์ใช้ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน 6 ด้าน ดังนี้

4.3.1 ด้านชาติพันธุ์

ชาวไทหล่มสืบเชื้อสายมาจากคนลาวที่มีถิ่นกำเนิดจากเมืองหลวงพระบาง หรือที่เรียกว่า ลาวพุงขาว เนื่องจากในอดีตคนหล่มนิยมการสักขา ตั้งแต่หน้าขายาวลงมาจนคลุมขาทั้ง 2 ข้างโดยเว้นบริเวณหน้าท้องหรือเอวไว้เป็นเนื้อขาว มีลวดลายที่สักเป็นตัวมอม ลิงลม หรือนกرای ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากเมืองหลวงพระบาง จึงพออนุมานได้ว่า คนหล่มดั้งเดิมมีเชื้อสายจากเมืองหลวงพระบาง ภาษาที่ใช้พูดกันก็เป็นแบบลาวหลวงพระบาง แม้จะมีสำเนียงทางเสียงต่างกันไปนิดหน่อยในแต่ละสถานที่ก็ตาม ซึ่งภาษาหล่มนี้มีเอกลักษณ์ที่ฟังไพเราะมีโทนเสียงงดงาม นุ่มนวลเหมือน

ภาษาล้านนาแต่ศัพท์จะเป็นแบบภาษาอีสาน เนื่องจากสภาพทางกายภาพที่ตั้งของพื้นที่ซึ่งคาบเกี่ยวระหว่างภาคเหนือและภาคอีสาน วัฒนธรรมไทหล่มนี้ก็จะอยู่ระหว่างกลางของ 2 วัฒนธรรมดังกล่าว จึงทำให้ภาษาลหล่มเป็นการผสมผสานกันระหว่าง 2 ภาษานั้นเอง ชาวไทหล่มเป็นคนมีอัธยาศัยดีมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความจริงใจและให้ต้อนรับแขกต่างบ้านอย่างดียิ่งแสดงให้เห็นถึงสังคมของคนหล่มอยู่รวมกันอย่างอบอุ่นและเอื้ออาทรต่อกันมาช้านาน

4.3.2 ด้านประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน โบราณสถาน และโบราณวัตถุ

โบราณสถาน ในบางแหล่งยังคงพบศิลปะแบบล้านช้าง เนื่องจากชุมชนดั้งเดิมได้อพยพมาจากอาณาจักรล้านช้าง และเมืองหล่มสักก็เป็นช่องติดต่อกับอาณาจักรล้านนาคือ ภาคเหนือของไทยและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ฉะนั้นศิลปะภาคเหนือจึงมีปรากฏอยู่ในเมืองหล่มอยู่บ้างบางส่วน สิ่งก่อสร้างสำคัญทางพุทธศาสนาที่มีปรากฏในเมืองหล่มสักนั้นมีอยู่หลายประเภทเช่น หลวงพ่อใหญ่ ของวัดศรีมงคล วัดตาลและวัดทุ่งธงไชย โบสถ์ (ลิ้ม) โบราณที่วัดศรีบุญเรือง พระพุทธรูปนอนตะแคงซ้ายและพระพุทธรูปปางถวายพระเพลิงอยู่วิหารหลังโบสถ์วัดทุ่งธงไชย เรือนไม้แถวโบราณ เป็นห้องแถวโบราณที่สร้างด้วยไม้ มีระเบียบอยู่ชั้นสอง ตั้งเป็นแนวยาวจนสุดถนนบริเวณตลาดหล่มเก่า ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่มีเสน่ห์ไม่เหมือนใคร

4.3.3 ด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก

สถาปัตยกรรมที่พบในอำเภอหล่มเก่า เป็นศิลปะล้านช้างซึ่งสามารถพบเห็นได้ในบริเวณหล่มเก่า เช่น ลิ้ม (โบสถ์โบราณ) เป็นสถาปัตยกรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนามาตั้งแต่สมัยโบราณ รูปแบบของลิ้ม ที่วัดนาทรายมีความเรียบง่าย มีลักษณะเฉพาะถิ่น โดยฝีมือช่างพื้นบ้านที่ได้รับอิทธิพลมาจากลาว สร้างราวสมัยอยุธยาตอนปลาย โดยแบ่งสถาปัตยกรรมออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนฐานลิ้ม เป็นฐานบัวคว่ำ บัวหงาย ส่วนกลาง คือ ผนังลิ้ม ด้านข้างทั้งสองด้านเจาะเป็นหน้าต่างขนาดเล็ก ด้านละ 3 ช่อง ผนังด้านข้างก่อทึบถึงบริเวณจั่ว มีการวาดลวดลายประดับตกแต่งผนังทั้งด้านนอกและด้านใน โดยผนังด้านในมีจิตรกรรมฝาผนังทั้ง 4 ด้าน เป็นภาพเขียนแบบโบราณ โดยฝีมือการเขียนของนายแดงหรือดาจู้ทูต โดยใช้สีฝุ่นผสมกาวยางไม้ และสีดิน ในเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติพระเจ้าสิบชาติ ภาพนรก-สวรรค์ และภาพที่สะท้อนให้เห็นชีวิตของสังคมท้องถิ่นในอดีตของชาวไทหล่ม เช่น หญิงสาวนุ่งซิ่นหัวแดงตีนกำนัฟ้อนกับหมอแคน และการค้าขายทางเรือ เรือกระแซง เป็นต้น

4.3.4 จิตรกรรมเสาแปดเหลี่ยมที่ศาลาวัดทรายงาม บนศาลาการเปรียญวัดทรายงาม เป็นอาคารสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทรงไทยผสมศิลปะล้านช้าง หลังคาจั่วมนิลาส่อน 2 ชั้น สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2490 บนศาลามีเสามาแปดเหลี่ยม ที่มีภาพจิตรกรรมไทย ซึ่งใช้เทคนิคการเขียนภาพแบบสีน้ำมันแทนสีฝุ่นแบบโบราณ จำนวนแปดต้น ซึ่งผู้วาดไปวางองค์ประกอบของภาพในแต่ละเสาได้ลงตัวพอดิซึ่งมีที่ไหนเหมือน วาดโดย จำอากาศโท สนั่น เทพสฤษดิ์ เมื่อประมาณปี พ.ศ.2492 โดย

แบ่งแสดงเป็นภาพด้านบนและด้านล่างของตัวเสา เป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เริ่มจากตอนเทวดาอัญเชิญพระโพธิสัตว์ลงไปจุติยังโลกมนุษย์ และตอนเจดีย์บรรจุพระเขี้ยวแก้ว เป็นตอนสุดท้าย รวมทั้งหมด 24 ตอน นอกจากนี้ยังมีธรรมมาสน์ไม้ทรงปราสาทยอด ทำจากไม้แกะสลัก ลงรักปิดทอง ศิลปะแบบล้านช้างผสมพื้นถิ่น ซึ่งได้ประกาศขึ้นทะเบียนกรมศิลปากร เมื่อปีพ.ศ. 2536 และยังมีรูปปั้นขึ้น แท่งเดียวที่นี้ ทำขึ้นเพื่อถวายวัด เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศพระมารดาของพระพุทธเจ้า ซึ่งการทำบุญนี้จะใช้ผ้าหลากสี ทำขึ้นปีละ 1 ครั้งเพื่อใช้ในเทศน์มหาชาติ หรือทำบุญพระเวท พุทธศิลป์ หลวงพ่อใหญ่ หรือ “พาเจ้าใหญ่” พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านเมืองหล่มเก่า ซึ่งเป็นประติมากรรมปูนปั้น ปางมารวิชัย ลงรักปิดทอง ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าสร้างในปีพ.ศ.ใด โดยจากการศึกษาของจินตนา สนามชัยสกุล (2552) สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยอยุธยาตอนต้น โดยเทียบเคียงจากพุทธลักษณะศิลปะล้านช้าง ช่วงยุคกลางและยุคปลาย พบว่ามีลักษณะเด่น คือ พระรัศมีเป็นเปลวไม่แข็งไม่อ่อนช้อยเหมือนสมัยสุโขทัย มีขอบไรพระศก เม็ดพระศกขมวดเล็กเป็นก้อนหอยแหลม พระกรรณใหญ่ พระขนงโก่งไม่จรดกัน พระนาสิกใหญ่ พระโอษฐ์เรียวเล็กขึ้นเล็กน้อย พระอังสาและพระอุระไม่ใหญ่ ชายสังฆาฏิกจรพระนาภี พระหัตถ์ใหญ่ปลายนิ้วเสมอกัน ฐานชุกชีแบบเดิมเป็นลายแข่งสิงห์ ลักษณะคล้ายกับฐานพระพุทธรูปล้านช้างยุคกลาง รวมกับศิลปะสมัยอยุธยาตอนต้น และยังพบพระพุทธรูปโลหะ หล่อด้วยทองสำริด ซึ่งพบได้ทั้งศิลปะล้านช้าง ศิลปะล้านนา และศิลปะสุโขทัย รวมไปถึงพระพุทธรูปไม้ ซึ่งชาวบ้านนิยมสร้างถวายเพื่อทำบุญต่ออายุตนเองตามความเชื่อ บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย เป็นแบบได้ถันสูง เพื่อป้องกันสัตว์ร้าย และใช้พื้นที่ด้านล่างสำหรับทำคอกสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย หรือทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การทอผ้า เครื่องจักรสานในครัวเรือน บนบ้านมีส่วนฝาเปิดและตีไม้ระแนงเป็นตารางเพื่อให้อากาศผ่านได้ดีแต่สามารถป้องกันอันตรายจากภายนอกได้ ซึ่งแสดงถึงภูมิปัญญาในสมัยเก่า หลังคามิมนทรงปั้นหยา หลังคาสูง มีกันสาด และมีบริเวณสำหรับเก็บตุ่มใส่น้ำฝน รวมถึงห้องแถวโบราณที่สร้างด้วยไม้ มีระเบียงอยู่ชั้นสอง ที่มีความสวยงามและมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน

4.3.5 ด้านประเพณี วัฒนธรรม และวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น การละเล่น

ความเชื่อของชาวไทหล่มยังคงนับถือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งแต่ละหมู่บ้านก็จะมีชื่อเรียกเจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นที่สถิตเจ้าพ่อซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและคุ้มครองให้ได้รับความปลอดภัยและเจริญรุ่งเรืองซึ่งแต่ละหมู่บ้านก็จะมีชื่อเรียกเจ้าพ่อประจำหมู่บ้านของตนต่างกันออกไปมากมายเช่น เจ้าพ่อขุนขวง เจ้าพ่อสามดาว เจ้าพ่อหนองบัว เจ้าพ่อหนองคู เจ้าพ่อพระพรหม เป็นต้น เจ้าพ่อทุกองค์จะมีร่างทรงและมีบริวารเจ้าพ่อหรือที่เรียกว่า “กวนข้าวจ้ำ” โดยประมาณเดือน 6 ของทุกปีจะมีงานเลี้ยงปี หรืองานเลี้ยงผี ด้วยอาหารคาวหวาน แต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีแดง สีชมพู และการรำฟ้อนที่สวยงาม รวมไปถึงความเชื่อในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ที่เรียกว่า การปัว

“ศึกเจ้าสายน้ำ แข่งเรือลาพรรยา” เป็นอีกประเพณีที่สำคัญและแสดงถึงวิถีชีวิตของชาวหล่มเก่ามาแต่อดีต การแข่งเรือลาพรรยาในลำน้ำพุง ที่หน้าวัดทุ่งธงไชย โดยก่อนวันออกพรรยา 15 ค่ำเดือน 11 จะมีเรือมาซ่อมในลำน้ำพุง รวมถึงการซ่อมทำเต็นของนางรำและหางเครื่องต่างๆ เพื่อเพิ่มความคึกคักให้การแข่งขันแข่งเรือซึ่งถือเป็นงานประจำปี และมีความแตกต่างจากการแข่งเรือในที่อื่นๆ คือ การจำกัดฝีพาย อาจเป็นหญิง ชาย อ้วน ผอม สูง ก็ได้ขอเพียงให้ครบจำนวนคนเท่านั้น นอกจากนี้ กิจกรรมภายในงานยังมีการประกวดนางเรือ โดยแข่ง 3 วัน ในชุดไทย ชุดกีฬา และชุดทั่วไป โดยนางเรือจะต้องลอยเรือกลับมาและขึ้นมาแนะนำตัวกับคณะกรรมการบนบก มีรางวัลเป็นขันน้ำพานรอง กับเงินสด กิจกรรมมหรสพต่างๆ เช่น หมอรำ ลีเกะ หนังชายยา ชกมวย เป็นต้น

การเล่นแมงดัดเต่า เป็นการละเล่นพื้นเมืองอย่างหนึ่งของชาวหล่มเก่า มีลักษณะการเล่นคล้าย ลีเกะออกแขก แต่มีการดำเนินเรื่องซ้ำกว่า จึงมักเรียกขานกันว่า “ลีเกลา” ในสมัยก่อนนักแสดงมักนิยมเป็นชายล้วน เล่นประกอบกับดนตรี ได้แก่ กลอง และแคน แต่ในปัจจุบันมีผู้หญิงให้ความสนใจและร่วมเล่นด้วย เป็นประจำทุกปีช่วงเทศกาลสงกรานต์

4.3.6 ด้านวิถีชีวิต เช่น อาหารการกิน การทำอาหาร การรับประทานอาหาร เครื่องแต่งกาย วิถีชีวิตของชาวไทหล่ม ยังคงเป็นแบบสงบเรียบง่าย อยู่กันเป็นครอบครัว นิยมรับประทานอาหารร่วมกันเป็นวง โดยใส่ภาชนะที่เรียกว่า โดก หรือที่เรียกกันว่า “พาเข้าห้อย” อาหารพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงและหาทานได้ยากได้ปัจจุบัน เช่น ผักบักกั้ง แก้วขี้ปู แก้วขี้ปลา หมกอีฮวก แกงน้องวัว น้ำยาออกอ้อ น้ำยาปู อดุลูด และขนมเทียนแก้ว

อาหารขึ้นชื่อของเมืองหล่มเก่าอีกอย่างคือ คือ ขนมเส้นหล่มเก่า ที่มีกรรมวิธีที่ต่างจากที่อื่น โดยการไม่แป้งข้าวเจ้า และนำไปนึ่งให้สุก แล้วจึงนำมานวดและผสมน้ำให้เหลว เพื่อใช้สำหรับการโรยเส้นในน้ำเดือด โดยอุปกรณ์ที่เรียกว่า “เฟือน” หลังจากนั้นนำมาล้างน้ำเปล่า 2-3 น้ำ แล้วจึงชาวเส้นขึ้นเป็นจับ เรียกว่า ขนมเส้นสด รับประทานคู่กับเครื่องเคียงและผักแกล้มหลากหลายชนิด เมืองหล่มเก่ายังเป็นต้นกำเนิดของมะขามหวานชื่อดัง อย่างพันธุ์หมื่นจง และอีกหลากหลายสายพันธุ์ เช่น พันธุ์สีทอง พันธุ์สีชมพู

การแต่งกายของชาวไทหล่ม ผู้ชาย นิยมนุ่งกางเกงขาวครึ่งแข้ง หรือนุ่งโสร่ง มีผ้าขาวม้าคาดพุง หรือคาดไหล่ ส่วนผู้หญิงนิยมนุ่งผ้าซิ่นทองเอง ผู้ใหญ่จะใส่ซิ่นทองลาย มีเชิงทั้งด้านบนและด้านล่าง สาวๆจะใส่ผ้าซิ่นไม่มีลายด้านล่าง มีแค่ด้านบน ผู้ใหญ่นิยมใส่เสื้อมีกะแลง เสื้อแขนสั้น คอกลม เว้าแขน ใส่รัดคอก และห่มสไบพาไปทำบุญ สาวๆใส่เสื้อห้อย สายเดี่ยว ลายลูกไม้

4.3.7 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านของหิน เป็นการปลูกเรือนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ไม่เหมือนใครที่ โดยการปลูกเรือนโดยไม่ต้องฝังเสาบ้านลงใต้ดิน แต่จะใช้น้ำหินมารองบริเวณใต้เสาบ้านแทน ขจัดปัญหาเรื่องปลวกกรบกวน สะดวกต่อการเคลื่อนย้ายและรื้อถอน เจาะรูไว้เพื่อใส่คานและลิ่ม แล้วอัดให้แน่นโดยไม่ต้องใช้ตะปู แต่หากใครไม่รู้อาจคิดว่าบ้านโคบ้านเอียง เนื่องจากมี

การสร้างลูกบันได (ขึ้นบันได) ให้ลาดเอียงไปข้างหน้า ด้วยภูมิปัญญาเพื่อป้องกันเด็กวิ่งขึ้นลงบันได จะได้ระมัดระวังการเดิน นอกจากนี้ฝ้ายบ้านยังมีการตีไม้ระแนง เป็นตารางเพื่อให้อากาศผ่านได้ดีแต่สามารถป้องกันอันตรายจากภายนอกได้

บริเวณใต้ถุนเรือนยังมีการทอ ผ้าชิ้นหัวแดงดินก่าน ซึ่งเป็นชิ้นของคนไทหล่มที่มีเอกลักษณ์ คือ การดัดเย็บเป็น 3 ส่วน คือ หัวชิ้น สีแดงที่ย้อมจากครั่งหรือฝางนิยมนำขึ้นและบิดลาย หรือมัดย้อม ตัวชิ้น นิยมทอเป็นลายตั้ง ขึ้นทางขึ้นหรือทางลงสลับลวดลายที่เกิดจากการมัดหมี่ และการพันมะไมที่เรียกว่า ชิ้นก้อมสลับชั้นธรรมดา และตีนชิ้น นิยมทอด้วยด้ายเส้นยืนที่มีสีตัดกับตัวชิ้นลักษณะมีลายทางขวางจึงเรียกว่าตีนก่านหรือเชิงก่าน แล้วจึงนำทั้ง 3 ส่วนมาเย็บติดกัน ตามคำโบราณที่ว่า "หญิงนุ่งชิ้นหัวแดงตีนก่าน ผมเกล้าม้วนถือผ้าเบี่ยงแพร" การทอผ้า เป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่คนไทยรุ่นปัจจุบันต้องช่วยกันอนุรักษ์ไว้ในสมัยก่อน ชาวไทหล่มจะทอผ้าไว้ใช้เอง เช่น การทำเสื้อผ้า ผ้านุ่ง ผ้าห่ม ไว้ใช้กันในครอบครัว ในพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการเกิด การบวช การแต่งงาน การตาย ซึ่งมีลักษณะลวดลายเฉพาะของพื้นที่ เช่น ผ้าชิ้นตีนจก บ้านวังบาล นอกจากนี้ยังมีเครื่องจักรสาน จากไม้ไผ่และหวาย บ้านวังบาลโดยกลุ่มผู้อยู่ในชุมชน

5. รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จินตนา สนามชัยสกุล และคณะ (2552) ศึกษาเรื่อง การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านไทหล่ม เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบค้น พื้นฟู อนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านไทหล่ม การสืบสานประเพณีไหว้พ้อใหญ่ วัดตาล ศาลเจ้าพ้อในชุมชนหล่มเก่า การพัฒนาผ้ามัดหมี่ลายดั้งเดิม การพัฒนาอาหารว่างไทหล่ม การพัฒนาการละเล่นผีตาโม่ การพัฒนางานเทศกาลขนมจีนหล่มเก่า และหาแนวทางการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง วัดนาทราย โดยพบว่า การฟื้นฟู อนุรักษ์วัฒนธรรมไทหล่ม มีการพัฒนาผ้ามัดหมี่พื้นเมือง ซึ่งพบวิธีการย้อมสีธรรมชาติให้ติดทนทาน และศึกษาลวดลายโบราณ 12 ลายโดยการทอบนผ้าฝ้ายเดียว การละเล่นผีตาโม่ มีการปรับปรุงเครื่องดนตรีและเพลงประกอบการแสดงให้เข้ากับยุคสมัย สนุกสนานเข้าใจ และปรับปรุงทำเต็นท์ให้มีแบบแผนชัดเจน มีการพัฒนางานเทศกาลขนมจีนหล่มเก่าให้เป็นงานทางวัฒนธรรม มีการจัดลานวัฒนธรรม จัดการแสดง แสง สี เสียงตำนานหลวงพ้อใหญ่ และได้มีการถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรมไทหล่ม โดยการจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว

พิมพ์พรณ รังสิกรรพุม (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการมรดกเทศก์โดยชุมชนบนพื้นที่สูงตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพในการจัดการมรดกเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ และเพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการมรดกเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ กลุ่ม

ตัวอย่างมีจำนวน 44 คนโดยใช้วิธีการแบบมีส่วนร่วม พบว่า ตำบลทุ่งสมอมีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงธรรมชาติ จึงเห็นได้ว่าชุมชนยังไม่มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้คำแนะนำ และพานักท่องเที่ยวไปเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นแต่อย่างใด จากการวิจัยครั้งนี้ชุมชนได้กำหนดรูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนบนพื้นที่สูงขึ้น โดยระยะที่ 1 รูปแบบประกอบด้วย แผนการพัฒนากิจกรรมจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนบนพื้นที่สูงและจัดตั้งชมรมมัคคุเทศก์ สำหรับ แผนการพัฒนารูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ ระยะที่ 2 ชุมชนและโรงเรียนได้ร่วมกันพัฒนารูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนบนพื้นที่สูง โดยให้เป็นกิจกรรมหนึ่งของกลุ่มวิสาหกิจโฮมสเตย์ตำบลทุ่งสมอ โดยมี กลุ่มมัคคุเทศก์นำทาง ทำหน้าที่พานักท่องเที่ยวไปเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ และมีกลุ่มยุวมัคคุเทศก์ ทำหน้าที่ในการนำพาและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

อริสา สุขสม (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของยุวมัคคุเทศก์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน กรณีศึกษา ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวัตถุประสงค์สามประการ ประการแรก ศึกษาความเป็นมาและบทบาทของศูนย์ฯสิรินาถราชินีในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนปราณบุรี ประการที่สอง ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของยุวมัคคุเทศก์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ประการสุดท้าย ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของยุวมัคคุเทศก์ ผู้วิจัยใช้วิธีระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภายใต้งานวิจัย ได้แก่ ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี กลุ่มเป้าหมายคัดเลือกอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายหลักที่เป็นยุวมัคคุเทศก์ จำนวน 25 คน และกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของยุวมัคคุเทศก์อีก 8 คนวิธีการเก็บข้อมูลใช้การเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า ศูนย์ฯสิรินาถราชินีมีบทบาทเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในชุมชน และมุ่งเน้นบทบาทเยาวชนนำการพัฒนาด้วยการอาสาเป็นยุวมัคคุเทศก์ กระบวนการมีส่วนร่วมของเยาวชนจึงเริ่มต้นจากเงื่อนไขสำคัญ คือ การเข้าถึงข้อมูลประชาสัมพันธ์จากศูนย์ฯสิรินาถราชินี และการสนับสนุนจากปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ ครอบครัวกลุ่มเพื่อน และเครือข่ายทางสังคม ประสพการณ์ทำงานกับชุมชน ตลอดจนปัจจัยส่วนบุคคลเรื่องมุมมองและความคาดหวัง ระดับการมีส่วนร่วมและรูปแบบกิจกรรมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของยุวมัคคุเทศก์พิจารณาจากกิจกรรมที่ปรากฏทั้งระดับการวางแผน การดำเนินงาน การได้รับผลประโยชน์และการประเมินผล ส่วนปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของยุวมัคคุเทศก์ในการพัฒนาการ

ท่องเที่ยว ได้แก่ ปัญหาเชิงการสนทนาที่ไม่กล้าสื่อสารความคิดเห็น ปัญหาบุคลิกภาพขาดความมั่นใจ ขาดความแม่นยำในทักษะความรู้และภาษา ปัญหาการจัดสรรเวลาเพื่อมาปฏิบัติงาน ความใส่ใจในงานที่ไม่ต่อเนื่อง และปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ เช่น พฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่ไม่สนใจให้บริการของยูวมัคคุเทศก์ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา คือ ยูวมัคคุเทศก์ควรพัฒนาการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม รู้จักใช้สื่อหลากหลายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และเข้ารับการอบรมเพิ่มพูนความรู้ ฝึกฝนบุคลิกภาพ เพิ่มความเอาใจใส่งานและทำให้เต็มที่ ศูนย์ฯ สิรินาถราชินีควรส่งเสริมกิจกรรมนัดพบผู้ปกครองเพื่อชี้แจงแนวทางสนับสนุนให้มากขึ้น พัฒนาการประชาสัมพันธ์เชิงเครือข่ายทั้งภายในกลุ่มเยาวชนและรุ่นพี่ยูวมัคคุเทศก์ และภายนอกกับเครือข่ายยูวมัคคุเทศก์อื่นๆ ควรจัดกิจกรรมฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นต่อการให้บริการของยูวมัคคุเทศก์อย่างต่อเนื่องตลอดจนเน้นย้ำคุณค่าเชิงจริยธรรมและประโยชน์ต่างๆ จากกิจกรรมนี้ให้ชัดเจน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม ผู้วิจัยได้นำเสนอวิธีการวิจัยตามลำดับต่อไปนี้

1. การกำหนดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การกำหนดพื้นที่เป้าหมายและกลุ่มเป้าหมาย

3.1.1 การกำหนดพื้นที่เป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดเลือกพื้นที่เป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเป็นพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเส้นทางท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพื่อก่อให้เกิดความสามารถในการเตรียมความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยว

3.1.2 กลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกจากโรงเรียนที่สอนในระดับชั้นประถมศึกษาซึ่งตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวอำเภอหล่มเก่า และมีพื้นที่ใกล้เคียงตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม โดยได้คัดเลือกนักเรียนจาก 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลหล่มเก่า และโรงเรียนวัดทุ่งรังไชย โรงเรียนละ 10 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกจากครูที่โรงเรียนเป็นผู้คัดเลือกเด็กที่มีศักยภาพและมีความเหมาะสม เข้าร่วมโครงการอบรมเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 รวมทั้งสิ้นจำนวน 20 คน เพื่อเป็นเจ้าบ้านน้อยประจำพื้นที่อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ต่อไป

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยดังนี้

1. มีการสำรวจลงพื้นที่ เพื่อทราบบริบทของชุมชนวิถีไทหล่ม โดยผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่อำเภอหล่มเก่า เนื่องจากอำเภอหล่มเก่ามีวิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ที่เรียกว่าวิถีไทหล่ม ซึ่งมีความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และมีสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนที่มีความ

สวยงามและมีประวัติความเป็นมาของแต่ละสถานที่ และตำนานที่น่าสนใจ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ความรู้จาก โครงการวิจัยเรื่อง การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน ประจำปีงบประมาณ 2559 ที่ได้เกิดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่มชุมชนหล่มเก่า เพื่อนำเส้นทางดังกล่าว มากำหนดเป็นจุดการฝึกนำเสนอข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของเจ้าบ้านน้อย ภายในอำเภอหล่มเก่า

2. การใช้แบบสัมภาษณ์ โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง จากครูที่โรงเรียนอนุบาลหล่มเก่า และโรงเรียนวัดทุ่งธงไชย รวมถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาทั้งหมด 20 คน โดยใช้คำถามปลายเปิด กำหนดประเด็นเกี่ยวกับ ด้านเนื้อหาความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ ประวัติความเป็นมาและสถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอหล่มเก่า รวมถึงความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นเจ้าบ้านน้อยที่ดี มาดำเนินการหารูปแบบการจัดโครงการอบรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของบริบทชุมชนวิถีไทหล่มและตรงกับความสามารถของกลุ่มเป้าหมายได้ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำมาใช้ประกอบการ ในการจัดหาหัวข้อเพื่อการฝึกอบรม

3. การจัดโครงการฝึกอบรมให้กับผู้เข้าร่วม โครงการตามหัวข้อที่ได้ออกแบบมาเพื่อพัฒนาเจ้าบ้านน้อยให้ตรงตามบริบทวิถีไทหล่ม และวัดผลโดยหลังการจัดโครงการอบรม มีการประเมินศักยภาพโดยใช้ แบบให้คะแนน และแบบบันทึกการสังเกต จากคณะวิทยากรผู้ให้การอบรม และคณะผู้วิจัย ได้ประเมินศักยภาพและจัดลำดับความสามารถของกลุ่มเป้าหมายผู้ผ่านการพัฒนาทักษะร่วมกัน

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต จากกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้ถูกรวบรวมไว้แล้ว เช่น เอกสารรายงานการวิจัย บทความ วารสารตีพิมพ์ หนังสือต่างๆ รวมถึงข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ความหมายเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานและนำมาประกอบการอภิปรายผลการวิจัยที่เกิดขึ้น การศึกษาเอกสารจากหนังสือเรียน หนังสืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น บทความ อินเทอร์เน็ต วิทยานิพนธ์ รวมถึงข้อมูลจากหน่วยงานเพื่อนำมาประกอบการดำเนินงาน

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลโดยแยกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อมาวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผลที่ได้จากการดำเนิน แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต เพื่อนำมาเชื่อมโยงกับแนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถ

พัฒนาศักยภาพการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม สรุปความที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลประเด็นต่างๆ
ที่ผู้วิจัยได้ประสบจากการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ผลของการวิจัย

การนำเสนอวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชนเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม ประเมินศักยภาพของเยาวชนที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม และเพื่อพัฒนาศักยภาพเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัยแบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้

ตอนที่ 1 ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชนเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม

ตอนที่ 2 ประเมินศักยภาพของเยาวชนที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม

ตอนที่ 3 พัฒนาศักยภาพเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม

ตอนที่ 1 ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชนเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม

จากการศึกษา ผู้วิจัยมีการจัดโครงการฝึกอบรมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชนเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์จากการสัมภาษณ์ ครูโรงเรียนอนุบาลหล่มเก่า และครูโรงเรียนวัดทุ่งธงไชย รวม 2 คน รวมถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษา ทั้งหมด 20 คน โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างโดยใช้คำถามปลายเปิด กำหนดประเด็นเกี่ยวกับ ด้านเนื้อหาความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ ประวัติความเป็นมาและสถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอหล่มเก่า รวมถึงความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นเจ้าบ้านน้อย ซึ่งจากสัมภาษณ์ทั้งครูและนักเรียนทั้ง 2 โรงเรียนได้สรุปเป็น 3 ประเด็นที่สำคัญต่อการจัดอบรมคือ ด้านเนื้อหาที่ใช้ในการอบรม ด้านระยะเวลาที่ใช้ในการอบรม ด้านกิจกรรมที่ใช้ในการอบรม จากการสัมภาษณ์พบว่า ครูจากโรงเรียนอนุบาลหล่มเก่าและโรงเรียนวัดทุ่งธงไชย ต้องการให้มีการจัดอบรมในหัวข้อ ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว รวมถึงทักษะการต้อนรับและการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยด้านต่างๆดังนี้

1. ด้านเนื้อหาที่ใช้ในการอบรม พบว่า ควรฝึกอบรมเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสถานที่ต่างๆ ในอำเภอหล่มเก่า วิธีการสรุปใจความเพื่อการนำเสนอ บุคลิกภาพของการเป็นเจ้าบ้าน และการต้อนรับนักท่องเที่ยว

2. ด้านระยะเวลาที่ใช้ในการอบรม พบว่า ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมควรใช้เวลาอย่างน้อย 2 วันและควรมีการบรรยายควบคู่ไปกับการฝึกปฏิบัติ ซึ่งในวันแรกอาจเป็นการบรรยายก่อนแล้วจึงลงฝึกปฏิบัติ หรือจะบรรยายภาคเช้าและฝึกปฏิบัติภาคบ่าย และควรมีการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เห็นสถานที่จริง

3. ด้านกิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรม พบว่า ควรให้กลุ่มเป้าหมายได้ลงฝึกปฏิบัติในสถานที่จริงด้วยเพื่อให้เกิดความคุ้นเคย และสามารถพูดนำเสนอได้ โดยมีวิทยากรเป็นผู้แนะนำ

โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่ผ่านการคัดเลือกจากครูประจำโรงเรียน เป็นกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาเข้าร่วม ทั้งหมด 20 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

รายชื่อผู้เข้าร่วมอบรม จากโรงเรียนวัดทุ่งธงไชย โดยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

1. เด็กหญิงธนภรณ์ ขย้ม
2. เด็กชายรัตนกร ลาคำ
3. เด็กชายวิรัช ขย้ม
4. เด็กชายสิริวิชญ์ จินมูลี
5. เด็กชายวัชรกร ทองมาตร
6. เด็กชายภัทรพงษ์ ยอดละ
7. เด็กหญิงนริศา ภัคดีสาร
8. เด็กหญิงแพรวา กองทอง
9. เด็กหญิงศรียุทธ์ รักมะณี
10. เด็กหญิงวรัญญา เงินบำรุง

รายชื่อผู้เข้าร่วมอบรม จากโรงเรียนอนุบาลห่มเกล้า โดยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

1. เด็กชายธนนิณ สังข์ไชย
2. เด็กชายเปรมทัต ภายแก้ว
3. เด็กหญิงจุฬิพร จันทะอินทร์
4. เด็กหญิงเลิศลักษณ์ ทองเย็น
5. เด็กหญิงกชกร สายจันเจียม
6. เด็กหญิงชนัดดา วันยศ
7. เด็กหญิงปัทสวดี เชื้อดวงมุข
8. เด็กหญิงอริสรา ศรีจริยา
9. เด็กหญิงอนัญญา นวลทัต
10. เด็กหญิงธริษา แก้วลอย

จากการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้นำไปใช้ในการจัดทำหัวข้อการอบรมโครงการอบรมทักษะการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทห่ม โดยมีการจัดอบรมขึ้น 2 ระยะ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้มีระยะเวลาในการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชำนาญได้มากขึ้น โดยได้กำหนดการจัดโครงการอบรมระยะที่ 1 จัดขึ้นในวันที่ 19-20 กุมภาพันธ์ 2561 และระยะที่ 2 จัดขึ้นในวันที่ 12-13 มีนาคม 2561 โดยทั้ง 2 ระยะมีการกำหนดหัวข้อการอบรม ดังนี้

การจัดโครงการอบรมระยะที่ 1

1. กิจกรรมบรรยายเรื่อง ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม จำนวน 3 ชั่วโมง ได้แก่ บริบทของอำเภอหล่มเก่า อันมีความเป็นเอกลักษณ์ที่เรียกว่า “ไทหล่ม เมืองสงบ มากเสน่ห์” โดยเนื้อหาข้อมูลประกอบไปด้วย ชื่อและประวัติความเป็นมาของอำเภอหล่มเก่าและสถานที่ท่องเที่ยวอันเป็นจุดที่โดดเด่นสำคัญ รวมถึงความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม ได้แก่

- (1) เรือนไม้แถวโบราณที่สร้างด้วยไม้ มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมดั้งเดิม
- (2) จิตรกรรมฝาผนัง “วัดทรายงาม” บ้านห้วยมะเขือ
- (3) จิตรกรรมช่างพื้นบ้าน สถาปัตยกรรมไทหล่ม “วัดนาทราย”
- (4) การสักการะหลวงพ่อใหญ่ 3 วัด ได้แก่ เทวดาทรงสร้าง พุทธศิลป์ล้านช้าง “หลวงพ่อใหญ่ วัดตาล” “หลวงพ่อใหญ่ วัดศรีมงคล” บ้านหินกลิ้ง วัดทุ่งธงไชย
- (5) ประเพณีศึกเจ้าสายน้ำ แข่งเรือลาพรรยา
- (6) ต้นมะขามยักษ์ 400 ปี วัดศิลามงคล บ้านหินสาว

กิจกรรมปฏิบัติกลุ่มย่อย การพัฒนานุคลิกภาพสำหรับการเป็นเจ้าบ้านน้อย จำนวน 3 ชั่วโมง ได้แก่ ความรู้เรื่องบุคลิกภาพที่ดีของเจ้าบ้าน ทั้งบุคลิกภาพภายนอก และบุคลิกภาพภายใน การแต่งกายที่ดูสะอาดเรียบร้อย รวมไปถึงอากัปกริยาที่แสดงออก เช่น การยิ้ม การแสดงท่าทางประกอบการพูดที่เป็นไปตามธรรมชาติ มารยาท ทักษะการพูดและน้ำเสียงที่ใช้ในการพูด การควบคุมอารมณ์ความรู้สึก ความคิด ความกระตือรือร้น และปฏิภาณไหวพริบ โดยให้กลุ่มนักเรียนได้ทดลองฝึกปฏิบัติ ด้านการพัฒนานุคลิกภาพที่เหมาะสมเช่น การยืน การไหว้ การใช้ น้ำเสียงในการสื่อสาร

กิจกรรมปฏิบัติกลุ่มย่อย การต้อนรับนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม จำนวน 3 ชั่วโมง โดยเป็นการฝึกทักษะการต้อนรับด้วยไมตรีจิตแบบไทย รวมถึงนำรูปแบบวิธีปฏิบัติในสังคมและวัฒนธรรม นำมาผสมผสานในการบริการต้อนรับนักท่องเที่ยว ให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการต้อนรับและบริการ เช่น การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยการแสดงความเป็นเอกลักษณ์จากการใช้ภาษาถิ่น ที่เรียกว่าภาษาไทหล่ม พร้อมทั้งการแสดงท่าทางการไหว้อย่างอ่อนช้อยสวยงาม

กิจกรรมปฏิบัติกลุ่มย่อย การต้อนรับและแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม จำนวน 3 ชั่วโมง โดยเป็นการฝึกทักษะการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างจริงใจ มีความอ่อนน้อมในการต้อนรับและให้บริการ นอกจากนี้ยังมีการฝึกให้กลุ่มนักเรียนได้ทดลองฝึกปฏิบัติโดยมีการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อฝึกนำเสนอ คือพื้นที่บริเวณรอบโรงเรียน ที่เป็นที่ตั้งวัดทุ่งธงไชย ภายในโบสถ์ของวัด เป็นที่ประดิษฐานพระประธานหลวงพ่อใหญ่ โดยหน้าวัดเป็นลำน้ำพุซึ่งเป็นสถานที่สำหรับงานประเพณีแข่งเรือยาว และด้านหลังวัดเป็นที่เก็บเรือสำหรับแข่งหลายลำ หลังจากนั้น

คณะผู้วิจัยและกลุ่มวิทยากรได้พากลุ่มนักเรียนเดินทางไปวัดศรีมงคล บ้านหินกลิ้ง เพื่อสักการะพระพุทธรูปหลวงพ่อใหญ่ และทดลองใช้ฝึกปฏิบัติใช้ทักษะที่ได้เรียนจากภาคทฤษฎีทั้งการฝึกพูดนำเสนอข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว ประวัติความเป็นมาของวัด วิถีชีวิตวัฒนธรรมไทหล่ม และประเพณีต่างๆ

การจัดโครงการอบรมระยะที่ 2

กิจกรรมปฏิบัติกลุ่มย่อย เรื่อง การแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่มสำหรับนักท่องเที่ยว จำนวน 6 ชั่วโมง เป็นการฝึกปฏิบัติต่อการฝึกอบรมในระยะที่ 1 โดยเน้นการฝึกทักษะการแนะนำเส้นทางท่องเที่ยว สถานที่ต่างๆ การจดจำข้อมูลให้แม่นยำมากขึ้น และมีการใช้ทักษะการพูด การนำเสนอได้น่าสนใจมากขึ้น เพื่อให้กลุ่มนักเรียนได้มีการฝึกปฏิบัติจริงโดยได้พาลงพื้นที่จริง สถานที่จริงได้แก่บริเวณหน้าแม่น้ำพุง ต้นมะขามยักษ์ 400 ปี วัดศิลามงคล บ้านหินสาว และการสักการะหลวงพ่อใหญ่ 3 วัด ได้แก่ เทวคাত্রางสร้าง พุทธศิลป์ล้านช้าง “หลวงพ่อใหญ่ วัดตาล” “หลวงพ่อใหญ่ วัดศรีมงคล” บ้านหินกลิ้ง วัดทุ่งธงไชย

กิจกรรมปฏิบัติกลุ่มย่อย เรื่อง การเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม จำนวน 6 ชั่วโมง เป็นการนำทักษะการอบรมทุกด้านมาใช้เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม อย่างเต็มความสามารถตั้งแต่ เนื้อหาประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับเมืองหล่ม วัฒนธรรม รวมถึงประเพณีต่างๆ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ โดยในวันที่ 2 สำหรับการฝึกอบรมจะได้ให้คณะวิทยากรและผู้วิจัย ได้ร่วมกันประเมินศักยภาพของกลุ่มนักเรียนที่ผ่านการอบรมเรียบร้อยแล้ว

ตอนที่ 2 ประเมินศักยภาพของเยาวชนที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม

ผู้วิจัยมีการใช้แบบให้คะแนน เพื่อประเมินศักยภาพของกลุ่มนักเรียนหลังจากผ่านโครงการอบรมทั้ง 2 ระยะแล้ว เพื่อประเมินกลุ่มนักเรียนที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม โดยให้ผู้วิจัยร่วมกับคณะวิทยากรการอบรม ร่วมประเมินและพิจารณาให้คะแนนตามความสามารถ หลังจากกลุ่มนักเรียนได้ฝึกพูดนำเสนอเรื่องราวต่างๆ เรียบร้อยแล้ว

โดยมีเกณฑ์เพื่อประกอบการพิจารณาให้คะแนนดังนี้

เกณฑ์พิจารณาให้คะแนน	คะแนน (10 คะแนน)
1. ด้านบุคลิกภาพ - การแต่งกายที่ถูกต้องเหมาะสม กริยามารยาท การพูดจา ท่าทางการยืน การวางมือ	
2. ด้านมนุษยสัมพันธ์ - มีความเป็นกันเอง มีอัธยาศัยที่ดี สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้	

3. ด้านการแนะนำสถานที่แก่นักท่องเที่ยว	
- การลำดับเนื้อหาต่อเนื่อง ให้ข้อมูลของแต่ละสถานที่ได้อย่างถูกต้อง การพูดชัดถ้อยชัดคำ ไม่พูดเร็วเกินไปและช้าเกินไป	
4. ด้านทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า	
- การใช้ไหวพริบและการตัดสินใจในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม รวดเร็ว	
5. ด้านความรับผิดชอบและมีใจรักบริการ	
- การตรงต่อเวลา และในระหว่างการนำเที่ยวดำเนินการด้วยมิตรไมตรี มีความอดทน ไม่แสดงกิริยาที่บ่งบอกถึงความไม่เต็มใจในการให้บริการ	

จากการร่วมกันประเมินและให้คะแนนกลุ่มนักเรียนที่ผ่านการอบรมทั้ง 2 ระยะและได้ฝึกปฏิบัติเพื่อทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่มไปแล้วนั้น โดยใช้แบบให้คะแนน 5 ด้าน ด้านละ 10 คะแนน ซึ่งมีคะแนนเต็มทั้งหมด 50 คะแนน และกำหนดให้คะแนนที่ผ่านเกณฑ์การประเมินคือ 35 คะแนน จากเกณฑ์พิจารณาแต่ละด้าน ดังนี้

- ด้านบุคลิกภาพ
- ด้านมนุษยสัมพันธ์
- ด้านการแนะนำสถานที่แก่นักท่องเที่ยว
- ด้านทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
- ด้านความรับผิดชอบและมีใจรักบริการ

ซึ่งจากการพิจารณาให้คะแนนโดยกลุ่มวิทยากรและผู้วิจัย รวมทั้งสิ้น 5 คน พบว่า จากกลุ่มนักเรียนทั้งหมด 20 คน มีผู้ที่ผ่านเกณฑ์การประเมินเฉลี่ยอยู่ที่ 35 คะแนนขึ้นไปจำนวน 4 คน ได้แก่

1. เด็กชายรัตนกร ลาคำ จากโรงเรียนวัดทุ่งธงไชย ได้ 40 คะแนน
2. เด็กหญิงวรัญญา เงินบำรุง จากโรงเรียนวัดทุ่งธงไชย ได้ 39 คะแนน
3. เด็กชายวิรุทธ ขย้ม จากโรงเรียนวัดทุ่งธงไชย ได้ 37.4 คะแนน
4. เด็กหญิงชุลีพร จันทะอินทร์ จากโรงเรียนอนุบาลหล่มเก่า ได้ 37.2 คะแนน

โดยผลการประเมินของนักเรียนทั้ง 4 คนที่ผ่านการประเมิน เนื่องจากมีบุคลิกภาพที่ดี สามารถไหว้และกล่าวคำทักทายอย่างสุภาพตามวิถีไทหล่ม มีอัธยาศัยดีพร้อมจะให้ข้อมูลต่างๆ หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสขณะพูดแนะนำสถานที่ต่างๆ มีการใช้น้ำเสียงที่ชัดเจนและสามารถใช้ภาษาท่าทางประกอบเพื่อนำเสนอเรื่องราวได้อย่างน่าสนใจ มีการยืนอย่างสุภาพขณะอธิบายเนื้อเรื่อง ซึ่งจากการสอบถามเพิ่มเติมพบว่า นักเรียนทั้ง 4 คนมีการฝึกฝนเพิ่มเติมหลังจากได้รับการอบรมใน

ระยะที่ 1 ไปแล้ว โดยใช้เวลาในช่วงเย็นหลังเลิกเรียน ร่วมฝึกปฏิบัติกับเพื่อนในชั้นเรียนของตนจึงทำให้มีความมั่นใจ ใช้ทักษะต่างๆ และสามารถพูดนำเสนอได้อย่างชัดเจน

ส่วนกลุ่มนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ มีคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 20-30 คะแนน ซึ่งจากการสังเกตและสอบถามนักเรียนกลุ่มนี้ได้รับคำตอบว่า ไม่ได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ในช่วงเวลาที่เว้นจากระยะที่ 1 ไประยะที่ 2 จึงทำให้ขาดความชำนาญในทักษะด้านต่างๆ จดจำเนื้อหาข้อมูลได้ไม่ครบถ้วนเนื่องจากบางสถานที่ที่มีรายละเอียดของข้อมูลค่อนข้างมาก รวมถึงยังขาดความมั่นใจในการสื่อสารด้วยคำพูดและท่าทาง

ตอนที่ 3 พัฒนาศักยภาพเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม

หลังจากที่กลุ่มเด็กนักเรียนทั้ง 20 คนได้ผ่านการอบรมจาก โครงการอบรมทักษะการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม ทั้ง 2 ระยะ โดยมีการอบรมเกี่ยวกับ ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีไทหล่ม การพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับการเป็นเจ้าบ้านน้อย การต้อนรับนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม การต้อนรับและแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม รวมถึงการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่มแล้ว นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์การประเมินมีจำนวน 4 คน จากการใช้แบบให้คะแนน มีคะแนนเต็มอยู่ที่ 50 คะแนน โดยแบบให้คะแนน มีเกณฑ์ประเมินอยู่ 5 ด้านได้แก่

ด้านบุคลิกภาพ ต้องมีการแต่งกายที่ถูกต้องเหมาะสม กริยามารยาท การพูดจา ท่าทางการยืน การวางมือ

ด้านมนุษยสัมพันธ์ ต้องมีความเป็นกันเอง มีอัธยาศัยที่ดี สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้

ด้านการแนะนำสถานที่แก่นักท่องเที่ยว ต้องมีการลำดับเนื้อหาต่อเนื่อง ให้ข้อมูลของแต่ละสถานที่ได้อย่างถูกต้อง การพูดชัดถ้อยชัดคำ ไม่พูดเร็วเกินไปและช้าเกินไป

ด้านทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ต้องมีการใช้ไหวพริบและการตัดสินใจในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม รวดเร็ว

ด้านความรับผิดชอบและมีใจรักบริการ ต้องมีการตรงต่อเวลา และในระหว่างการนำเที่ยว ดำเนินการด้วยมิตรไมตรี มีความอดทน ไม่แสดงกิริยาที่บ่งบอกถึงความไม่เต็มใจในการให้บริการ

ซึ่งจากการร่วมประเมินโดยคณะวิทยากรและผู้วิจัยทั้ง 5 คนแล้ว พบว่า ทักษะที่กลุ่มเด็กนักเรียนได้คะแนนมากที่สุดได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ เนื่องจากในช่วงที่จัดโครงการอบรม ยังเป็นช่วงที่อยู่ในการเปิดภาคเรียนของโรงเรียน จึงมีการแต่งกายด้วยเครื่องแบบของโรงเรียนทำให้มีภาพลักษณ์ที่ดี เรียบร้อยและเหมาะสมกับวัย และส่วนมากมีกริยามารยาทที่ดี มีความอ่อนน้อม รู้จักการทักทาย การไหว้อย่างอ่อนช้อยสวยงามตามวิถีไทหล่ม

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผ่านเกณฑ์การประเมินศักยภาพตามแบบให้คะแนน จะสามารถพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ทั้งการต้อนรับ

นักท่องเที่ยว การขี่ม้า การไถ การพุดน้ำเสื่อสถานที่ท่องเที่ยวโดยใช้ทำทางในการสื่อสารเพิ่มขึ้น การพัฒนาทักษะการขึ้น การเดินให้มึนบุคลิกภาพที่ดีขึ้นได้ และยังสามารถเป็นต้นแบบที่ดีในการเป็น เจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่มได้ โดยหลังจากจบโครงการอบรมไปแล้ว ผู้วิจัยได้แนะนำครูจากโรงเรียน วัดทุ่งธงไชย และโรงเรียนอนุบาลหล่มเก่า ว่าควรให้กลุ่มนักเรียนกลุ่มนี้ได้หมั่นฝึกฝน ฝึกปฏิบัติ อย่างสม่ำเสมอและยังสามารถถ่ายทอดความรู้ส่งต่อไปยังกลุ่มเด็กนักเรียนชั้นอื่นๆภายในโรงเรียน โดยมีครูคอยเป็นผู้ควบคุมดูแล

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชนเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม เพื่อประเมินศักยภาพของเยาวชนที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม และพัฒนาศักยภาพเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่มโดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การสังเกตและการสัมภาษณ์และการใช้แบบให้คะแนนเพื่อประเมินศักยภาพของเยาวชนที่เข้าร่วมอบรม ผู้วิจัยสรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชนเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม

จากการสัมภาษณ์ ครู โรงเรียนอนุบาลหล่มเก่า และครู โรงเรียนวัดทุ่งธงไชย รวม 2 คน รวมถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษา ทั้งหมด 20 คน โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างโดยใช้คำถามปลายเปิด กำหนดประเด็นเกี่ยวกับ ด้านเนื้อหาความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ ประวัติความเป็นมาและสถานที่ท่องเที่ยวภายในอำเภอหล่มเก่า รวมถึงความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นเจ้าบ้านน้อยที่ดี ได้ข้อสรุปว่า มีการจัดโครงการอบรมขึ้น 2 ระยะ คือระยะที่ 1 จัดขึ้นในวันที่ 19-20 กุมภาพันธ์ 2561 และระยะที่ 2 จัดขึ้นในวันที่ 12-13 มีนาคม 2561 โดยทั้ง 2 ระยะมีการกำหนดหัวข้อการอบรม ดังนี้

โครงการอบรมระยะที่ 1

1. กิจกรรมบรรยายเรื่อง ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม จำนวน 3 ชั่วโมง ได้แก่ บริบทของอำเภอหล่มเก่า อันมีความเป็นเอกลักษณ์ที่เรียกว่า “ไทหล่ม เมืองสงบ มากเสน่ห์” โดยเนื้อหาข้อมูลประกอบไปด้วย ชื่อและประวัติความเป็นมาของอำเภอหล่มเก่าและสถานที่ท่องเที่ยวอันเป็นจุดที่โดดเด่นสำคัญ รวมถึงความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม ได้แก่

- (1) เรือนไม้แถวโบราณที่สร้างด้วยไม้ มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมทั้งดงาม
- (2) จิตรกรรมฝาผนัง “วัดทรายงาม” บ้านห้วยมะเขือ
- (3) จิตรกรรมช่างพื้นบ้าน สถาปัตยกรรมไทหล่ม “วัดนาทราย”
- (4) การสักการะหลวงพ่อใหญ่ 3 วัด ได้แก่ เทวดาทรงสร้าง พุทธศิลป์ล้านช้าง “หลวงพ่อใหญ่ วัดตาล” “หลวงพ่อใหญ่ วัดศรีมงคล” บ้านหินกลิ้ง วัดทุ่งธงไชย
- (5) ประเพณีศึกเจ้าสาหร่ายน้ำ แข่งเรือลาพรรษา
- (6) ต้นมะขามยักษ์ 400 ปี วัดศีลามงคล บ้านหินสาว

2. กิจกรรมปฏิบัติกลุ่มย่อย การพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับการเป็นเจ้าบ้านน้อย จำนวน 3 ชั่วโมง ได้แก่ ความรู้เรื่องบุคลิกภาพที่ดีของเจ้าบ้าน ทั้งบุคลิกภาพภายนอก และบุคลิกภาพภายใน การแต่งกายที่ดูสะอาดเรียบร้อย รวมไปถึงอากัปกริยาที่แสดงออก เช่น การยิ้ม การแสดงท่าทาง ประกอบการพูดที่เป็นไปตามธรรมชาติ มารยาท ทักษะการพูดและน้ำเสียงที่ใช้ในการพูด การควบคุมอารมณ์ความรู้สึก ความคิด ความกระตือรือร้น และปฏิภาณไหวพริบ โดยให้กลุ่มนักเรียนได้ทดลองฝึกปฏิบัติ ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสมเช่น การยืน การไหว้ การใช้น้ำเสียงในการสื่อสาร

3. กิจกรรมปฏิบัติกลุ่มย่อย การต้อนรับนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม จำนวน 3 ชั่วโมง โดยเป็นการฝึกทักษะการต้อนรับด้วยไมตรีจิตแบบไทย รวมถึงนำรูปแบบวิธีปฏิบัติในสังคมและวัฒนธรรม นำมาผสมผสานในการบริการต้อนรับนักท่องเที่ยว ให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการต้อนรับและบริการ เช่น การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยการแสดงความเป็นเอกลักษณ์จากการใช้ภาษาถิ่น ที่เรียกว่าภาษาไทหล่ม พร้อมทั้งการแสดงท่าทางการไหว้อย่างอ่อนช้อยสวยงาม

4. กิจกรรมปฏิบัติกลุ่มย่อย การต้อนรับและแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม จำนวน 3 ชั่วโมง โดยเป็นการฝึกทักษะการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง มีความอ่อนน้อมในการต้อนรับและให้บริการ นอกจากนี้ยังมีการฝึกให้กลุ่มนักเรียนได้ทดลองฝึกปฏิบัติโดยมีการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อฝึกนำเสนอ คือพื้นที่บริเวณรอบโรงเรียน ที่เป็นที่ตั้งวัดทุ่งธงไชย ภายในโบสถ์ของวัด เป็นที่ประดิษฐานพระประธานหลวงพ่อบุญใหญ่ โดยหน้าวัดเป็นลำน้ำพุซึ่งเป็นสถานที่สำหรับงานประเพณีแข่งเรือยาว และด้านหลังวัดเป็นที่เก็บเรือสำหรับแข่งหลายลำ หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยและกลุ่มวิทยากรได้พากลุ่มนักเรียนเดินทางไปวัดศรีมงคล บ้านหินกลิ้ง เพื่อสักการะพระพุทธรูปหลวงพ่อบุญใหญ่ และทดลองใช้ฝึกปฏิบัติใช้ทักษะที่ได้เรียนจากภาคทฤษฎีทั้งการฝึกพูดนำเสนอข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว ประวัติความเป็นมาของวัด วิถีชีวิตวัฒนธรรมไทหล่ม และประเพณีต่างๆ

โครงการอบรมระยะที่ 2

1. กิจกรรมปฏิบัติกลุ่มย่อย เรื่อง การแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม สำหรับนักท่องเที่ยว จำนวน 6 ชั่วโมง เป็นการฝึกปฏิบัติต่อจากการฝึกอบรมในระยะที่ 1 โดยเน้นการฝึกทักษะการแนะนำเส้นทางท่องเที่ยว สถานที่ต่างๆ การจดจำข้อมูลให้แม่นยำมากขึ้น และมีการใช้ทักษะการพูด การนำเสนอได้น่าสนใจมาก

2. กิจกรรมปฏิบัติกลุ่มย่อย เรื่อง การเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม จำนวน 6 ชั่วโมง เป็นการนำทักษะการอบรมทุกด้านมาใช้เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม อย่างเต็มความสามารถตั้งแต่ เนื้อหาประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับเมืองหล่ม วัฒนธรรม รวมถึงประเพณีต่างๆ

ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ และเพื่อให้กลุ่มนักเรียนได้มีการฝึกปฏิบัติจริงโดยได้พาลงพื้นที่จริง สถานที่จริงได้แก่บริเวณหน้าแม่น้ำพุง ต้นมะขามยักษ์ 400 ปี วัดศิลามงคล บ้านหินสาว และการสักการะหลวงพ่อใหญ่ 3 วัด ได้แก่ เทวคาทรงสร้าง พุทธศิลป์ล้านช้าง “หลวงพ่อใหญ่ วัดตาล” “หลวงพ่อใหญ่ วัดศรีมงคล” บ้านหินกลิ้ง วัดทุ่งธงไชย

การประเมินศักยภาพของเยาวชนที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม

ผู้วิจัยมีการใช้แบบให้คะแนน เพื่อประเมินศักยภาพของกลุ่มนักเรียนหลังจากผ่านโครงการอบรมทั้ง 2 ระยะแล้ว เพื่อประเมินกลุ่มนักเรียนที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม โดยให้ผู้วิจัยร่วมกับคณะวิทยากรการอบรม ร่วมประเมินและพิจารณาให้คะแนนตามความสามารถ หลังจากกลุ่มนักเรียนได้ฝึกพูดนำเสนอเรื่องราวต่างๆ เรียบร้อยแล้ว

โดยมีเกณฑ์เพื่อประกอบการพิจารณาให้คะแนนดังนี้

เกณฑ์พิจารณาให้คะแนน	คะแนน (10 คะแนน)
1. ด้านบุคลิกภาพ - การแต่งกายที่ถูกต้องเหมาะสม กริยามารยาท การพูดจา ท่าทางการยืน การวางมือ	
2. ด้านมนุษยสัมพันธ์ - มีความเป็นกันเอง มีอัธยาศัยที่ดี สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้	
3. ด้านการแนะนำสถานที่แก่นักท่องเที่ยว - การลำดับเนื้อหาต่อเนื่อง ให้ข้อมูลของแต่ละสถานที่ได้อย่างถูกต้อง การพูดชัดถ้อยชัดคำ ไม่พูดเร็วเกินไปและช้าเกินไป	
4. ด้านทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า - การใช้ไหวพริบและการตัดสินใจในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ในระหว่างปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม รวดเร็ว	
5. ด้านความรับผิดชอบและมีใจรักบริการ - การตรงต่อเวลา และในระหว่างการนำเที่ยวดำเนินการด้วย มิตรไมตรี มีความอดทน ไม่แสดงกิริยาที่บ่งบอกถึงความ ไม่เต็มใจในการให้บริการ	

ซึ่งจากการพิจารณาให้คะแนนโดยกลุ่มวิทยากรและผู้วิจัย รวมทั้งสิ้น 5 คน พบว่า จากกลุ่มนักเรียนทั้งหมด 20 คน มีผู้ที่ผ่านเกณฑ์การประเมินเฉลี่ยอยู่ที่ 35 คะแนนขึ้นไปจำนวน 4 คน ได้แก่

1. เด็กชาวยรัตน์กร ลาคำ จากโรงเรียนวัดทุ่งธงไชย ได้ 40 คะแนน

2. เด็กหญิงวรัญญา เงินบำรุง จากโรงเรียนวัดทุ่งธงไชย ได้ 39 คะแนน

3. เด็กชายวีรยุทธ ขิ่อม จากโรงเรียนวัดทุ่งธงไชย ได้ 37.4 คะแนน

4. เด็กหญิงชลธิพร จันทะอินทร์ จากโรงเรียนอนุบาลหล่มเก่า ได้ 37.2 คะแนน

โดยผลการประเมินของนักเรียนทั้ง 4 คนที่ผ่านการประเมิน เนื่องจากมีบุคลิกภาพที่ดี สามารถไหว้และกล่าวคำทักทายอย่างสุภาพตามวิถีไทหล่ม มีอริยาสัณยธรรมพร้อมจะให้ข้อมูลต่างๆ หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสขณะพูดแนะนำสถานที่ต่างๆ มีการใช้น้ำเสียงที่ชัดเจนและสามารถใช้ภาษาท่าทางประกอบเพื่อนำเสนอเรื่องราวได้อย่างน่าสนใจ มีการยืนอย่างสุภาพขณะอธิบายเนื้อเรื่อง ซึ่งจากการสอบถามเพิ่มเติมพบว่า นักเรียนทั้ง 4 คนมีการฝึกฝนเพิ่มเติมหลังจากได้รับการอบรมในครั้งที่ 1 ไปแล้ว โดยใช้เวลาในช่วงเย็นหลังเลิกเรียน ร่วมฝึกปฏิบัติกับเพื่อนในชั้นเรียนของตนจึงทำให้มีความมั่นใจ ใช้ทักษะต่างๆ และสามารถพูดนำเสนอได้อย่างชัดเจน

ส่วนกลุ่มนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 20-30 คะแนน ซึ่งจากการสังเกตและสอบถามนักเรียนกลุ่มนี้ได้รับคำตอบว่า ไม่ได้มีการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ในช่วงเวลาที่เว้นจากระยะที่ 1 ไประยะที่ 2 จึงทำให้ขาดความชำนาญในทักษะด้านต่างๆ จดจำเนื้อหาข้อมูลได้ไม่ครบถ้วนเนื่องจากบางสถานที่ที่มีรายละเอียดของข้อมูลค่อนข้างมาก รวมถึงยังขาดความมั่นใจในการสื่อสารด้วยคำพูดและท่าทาง

การพัฒนาศักยภาพเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม

จากการประเมินพบว่า หลังจากทีกลุ่มเด็กนักเรียนทั้ง 20 คนได้ผ่านการอบรมจากโครงการอบรมทักษะการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม ทั้ง 2 นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์การประเมินจากการใช้แบบให้คะแนน มีจำนวน 4 คน โดยแบบให้คะแนน มีเกณฑ์ประเมินอยู่ 5 ด้านได้แก่

ด้านบุคลิกภาพ ต้องมีการแต่งกายที่ถูกต้องเหมาะสม กริยามารยาท การพูดจา ท่าทางการยืน การวางมือ

ด้านมนุษยสัมพันธ์ ต้องมีความเป็นกันเอง มีอริยาสัณยธรรมที่ดี สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้

ด้านการแนะนำสถานที่แก่นักท่องเที่ยว ต้องมีการลำดับเนื้อหาต่อเนื่อง ให้ข้อมูลของแต่ละสถานที่ได้อย่างถูกต้อง การพูดชัดถ้อยชัดคำ ไม่พูดเร็วเกินไปและช้าเกินไป

ด้านทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ต้องมีการใช้ไหวพริบและการตัดสินใจในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม รวดเร็ว

ด้านความรับผิดชอบและมีใจรักบริการ ต้องมีการตรงต่อเวลา และในระหว่างการนำเที่ยว ดำเนินการด้วยมิตรไมตรี มีความอดทน ไม่แสดงกิริยาที่บ่งบอกถึงความไม่เต็มใจในการให้บริการ

ซึ่งจากการร่วมประเมินโดยคณะวิทยากรและผู้วิจัยทั้ง 5 คนแล้ว พบว่า ทักษะที่กลุ่มเด็กนักเรียนได้คะแนนมากที่สุดได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ เนื่องจากในช่วงที่จัดโครงการอบรม ยังเป็นช่วง

ที่อยู่ในการเปิดภาคเรียนของโรงเรียน จึงมีการแต่งกายด้วยเครื่องแบบของโรงเรียนทำให้มีภาพลักษณ์ที่ดี น่ารักเหมาะสมกับวัย และส่วนมากมีกิจกรรมรยาทที่ดี มีความอ่อนน้อม รู้จักการทักทาย การไหว้อย่างอ่อนช้อยสวยงามตามวิถีไทหล่ม

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า กลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผ่านเกณฑ์การประเมินศักยภาพตามแบบให้คะแนน สามารถพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ทั้งการต้อนรับนักท่องเที่ยว การพูดนำเสนอ สถานที่ท่องเที่ยว และยังสามารถเป็นต้นแบบในการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่มที่ดีได้ โดยหลังจากจบโครงการแล้ว ได้ฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและสามารถถ่ายทอดความรู้ส่งต่อไปยังกลุ่มเด็กนักเรียนชั้นอื่นๆภายในโรงเรียน โดยมีครูจากโรงเรียนเป็นผู้ควบคุมดูแล

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม มีประเด็นอภิปรายตามขั้นตอนต่อไปนี้

มีการจัดโครงการอบรมขึ้น 2 ระยะ จากการสัมภาษณ์ ครูจากโรงเรียนอนุบาลหล่มเก่าและโรงเรียนวัดทุ่งธงไชย ต้องการให้มีการจัดอบรมในหัวข้อ ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว รวมถึงทักษะการต้อนรับและการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว โดยมีการอบรมในเรื่อง ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม เช่น บริบทของอำเภอหล่มเก่า อันมีความเป็นเอกลักษณ์ที่เรียกว่า “ไทหล่ม เมืองสงบ มากเสน่ห์” โดยเนื้อหาข้อมูลประกอบไปด้วย ชื่อและประวัติความเป็นมาของอำเภอหล่มเก่าและสถานที่ท่องเที่ยวอันเป็นจุดที่โดดเด่นสำคัญ รวมถึงความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม ได้แก่ 1. เรือนไม้แถวโบราณที่สร้างด้วยไม้ มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่งดงาม 2.จิตรกรรมฝาผนัง “วัดทรายงาม” บ้านห้วยมะเขือ 3. จิตรกรรมช่างพื้นบ้าน สถาปัตยกรรมไทหล่ม “วัดนาทราย” 4. การสักการะหลวงพ่อกว้าง 3 วัด ได้แก่ เทวคทรางสร้างพุทธศิลป์ล้านช้าง “หลวงพ่อกว้าง วัดตาล” “หลวงพ่อกว้าง วัดศรีมงคล” บ้านหินกลิ้ง วัดทุ่งธงไชย 5. ประเพณีศึกเจ้าสายน้ำ แข่งเรือลาพรรษา 6. ต้นมะขามยักษ์ 400 ปี วัดศิลามงคล บ้านหินสาว สอดคล้องกับ เพ็ญกานต์ นามวงศ์ (2552) ที่กล่าวว่าองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบไปด้วยสิ่งดึงดูดใจ 10 ประการคือ 1.ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น 2. โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ 3.งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง รวมทั้งซากปรักหักพัง 4. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก 5. ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา 6.ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ 7.ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา 8.วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร 9. ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่าง ๆ 10. ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

กิจกรรมปฏิบัติกลุ่มย่อย เป็นการอบรมในหัวข้อการพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับการเป็นเจ้าบ้านน้อย เน้นความรู้เรื่องบุคลิกภาพที่ดีของเจ้าบ้าน ทั้งบุคลิกภาพภายนอก และบุคลิกภาพภายใน การแต่งกายที่ดูสะอาดเรียบร้อย รวมไปถึงอากัปกริยาที่แสดงออก เช่น การยิ้ม การแสดงท่าทาง ประกอบการพูดที่เป็นไปตามธรรมชาติ มารยาท ทักษะการพูดและน้ำเสียงที่ใช้ในการพูด การควบคุมอารมณ์ความรู้สึก ความคิด ความกระตือรือร้น และปฏิภาณไหวพริบ โดยให้กลุ่มนักเรียนได้ทดลองฝึกปฏิบัติ ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสมเช่น การยืน การไหว้ การใช้น้ำเสียงในการสื่อสาร การต้อนรับนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม โดยเป็นการฝึกทักษะการต้อนรับด้วยไมตรีจิตแบบไทย รวมถึงนำรูปแบบวิธีปฏิบัติในสังคมและวัฒนธรรม นำมาผสมผสานในการบริการต้อนรับนักท่องเที่ยว ให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการต้อนรับและบริการ การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยการแสดงความเป็นเอกลักษณ์จากการใช้ภาษาถิ่น ที่เรียกว่าภาษาไทหล่ม พร้อมทั้งการแสดงท่าทางการไหว้อย่างอ่อนช้อยสวยงาม กิจกรรมปฏิบัติกลุ่มย่อย การต้อนรับและแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม โดยเป็นการฝึกทักษะการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง มีความอ่อนน้อมในการต้อนรับและให้บริการ สอดคล้องกับ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กล่าวว่า การต้อนรับนักท่องเที่ยวและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพราะดินแดนใดหากผู้คนให้ความเป็นมิตร ต้อนรับผู้มาเยือนด้วยความเต็มใจเอื้ออาทรบริการประทับใจ ย่อมทำให้ผู้มาเยือนรู้สึกมีความสุขและเพิ่มรสชาติการท่องเที่ยวของเขาให้สมบูรณ์และน่าประทับใจ การที่จะทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจและอยากกลับมาเที่ยวอีกครั้งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการต้อนรับที่ดีและการบริการที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ในการอบรมยังมีการฝึกให้กลุ่มนักเรียนได้ทดลองฝึกปฏิบัติโดยมีการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อฝึกนำเสนอ คือพื้นที่บริเวณรอบโรงเรียน ที่เป็นที่ตั้งวัดทุ่งธงไชย ภายในโบสถ์ของวัด เป็นที่ประดิษฐานพระประธานหลวงพ่อใหญ่ โดยหน้าวัดเป็นลำน้ำพุซึ่งเป็นสถานที่สำหรับงานประเพณีแข่งเรือยาว และด้านหลังวัดเป็นที่เก็บเรือสำหรับแข่งหลายลำ หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยและกลุ่มวิทยากรได้พากลุ่มนักเรียนเดินทางไปวัดศรีมงคล บ้านหินกลิ้ง เพื่อสักการะพระพุทธรูปหลวงพ่อใหญ่ และทดลองใช้ฝึกปฏิบัติใช้ทักษะที่ได้เรียนจากภาคทฤษฎีทั้งการฝึกพูดนำเสนอข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว ประวัติความเป็นมาของวัด วิถีชีวิตวัฒนธรรมไทหล่ม และประเพณีต่างๆ

หลังจากการอบรม ได้มีการร่วมกันประเมินและให้คะแนนกลุ่มนักเรียนที่ผ่านการอบรมทั้ง 2 ระยะ และได้ฝึกปฏิบัติเพื่อทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม โดยใช้แบบให้คะแนน 5 ด้าน ด้านละ 10 คะแนน ซึ่งมีคะแนนเต็มทั้งหมด 50 คะแนน และกำหนดให้คะแนนที่ผ่านเกณฑ์การประเมินคือ 35 คะแนน พบว่ามีกลุ่มนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ 4 คน โดยแบบให้คะแนน มีเกณฑ์ประเมินอยู่ 5 ด้านได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการแนะนำสถานที่แก่นักท่องเที่ยว ด้านทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และด้านความรับผิดชอบและมีใจรักบริการ

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผ่านเกณฑ์การประเมินศักยภาพตามแบบให้คะแนนนับว่าเป็นกลุ่มนักเรียนที่มีคุณภาพสามารถเป็นเจ้าบ้านน้อยที่ดี และสามารถพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ทั้งการต้อนรับนักท่องเที่ยว การยิ้ม การไหว้ การพูดนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวโดยใช้ท่าทางในการสื่อสารเพิ่มขึ้น การพัฒนาทักษะการยืน การเดินให้มีบุคลิกภาพที่ดีขึ้นได้ และยังสามารถเป็นต้นแบบที่ดีในการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่มได้ โดยหลังจากจบโครงการอบรมไปแล้ว ผู้วิจัยได้แนะนำครูจากโรงเรียนวัดทุ่งขงไชย และโรงเรียนอนุบาลหล่มเก่า ว่าควรให้กลุ่มนักเรียนกลุ่มนี้ได้หมั่นฝึกฝน ฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ โดยให้ครูเป็นผู้ควบคุมฝึกฝนต่อไป เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้สามารถถ่ายทอดความรู้ส่งต่อไปยังกลุ่มเด็กนักเรียนชั้นอื่นๆภายในโรงเรียนได้ รวมถึงในช่วงเวลาเทศกาล เช่น งานประเพณีแข่งเรือลาพรรษา ที่อำเภอหล่มเก่า มีการจัดขึ้นหลังจากช่วงเทศกาลออกพรรษาเป็นประจำทุกปี สามารถให้กลุ่มนักเรียนที่ผ่านการประเมินศักยภาพ เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจภายในอำเภอหล่มเก่า ประวัติความเป็นมาของประเพณีต่างๆได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาพื้นที่อำเภอหล่มเก่า จากแบบสัมภาษณ์จนได้เป็นหัวข้อสำหรับการจัดโครงการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพให้กับเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม โดยจากการจัดโครงการทั้ง 2 ระยะเสร็จสิ้นแล้วพบว่า กลุ่มนักเรียนมีความพร้อมและมีพัฒนาการที่ดีจากการฝึกฝนทักษะต่างๆ ทั้ง 5 ด้านคือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการแนะนำสถานที่แก่นักท่องเที่ยว ด้านทักษะการ และด้านความรับผิดชอบและมีใจรักบริการ โดยจากการอบรมมีเด็กผ่านการประเมินศักยภาพจำนวน 4 คน ซึ่งเด็กนักเรียนกลุ่มนี้สามารถเป็นตัวอย่างและเป็นผู้นำที่ดีในการเป็นเจ้าบ้านที่ดีได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้างต่อไป คือ

1. ควรมีการเพิ่มหัวข้ออบรม และระยะเวลาในการอบรมให้มากกว่านี้ เนื่องจากการจดจำข้อมูลและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างดี ต้องใช้ระยะเวลานาน
2. ควรมีการจัดการแข่งขันสำหรับการฝึกทักษะการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม จากเด็กที่เคยเข้าร่วมการอบรม เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เด็กมีการพัฒนาตนเองและรู้จักวิถีชีวิตของไทหล่มให้ดียิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว. คู่มือแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. นครราชสีมา: โคราซอิงค์ เจท 2010จำกัด, 2559.
- กระทรวงวัฒนธรรม. ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. ระบบออนไลน์. (ม.ป.ป.) แหล่งที่มา <http://www.m-culture.go.th/index.php/th/> (เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2557)
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. การต้อนรับและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี. ระบบออนไลน์. แหล่งที่มา <https://tourismproduct.tourismthailand.org/file/ebook/3/mobile/index.html> (เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2561)
- คณะทำงานชุมชนยั่งยืน. โครงการทึบบ้านทางเมือง หล่มเก่า : การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เทศบาลตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, 2556.
- จินตนา สนามชัยสกุล และคณะ. การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านไทหล่ม เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2552.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. หลักการมัคคุเทศก์. นนทบุรี. หจก.เฟิร์นข้าหลวง พรินต์แอนด์พับลิชชิง, 2558.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548.
- พิมพ์พรรณ สุจารินทร์พงศ์. มัคคุเทศก์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544.
- พิมพ์พรรณ รั้งศิริกรพุม. การจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นชุมชนบนพื้นที่สูง ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2553.
- เพ็ญกานต์ นามวงศ์. แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาชุมชนไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. สาขาวิชาการจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยว คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2552.
- วรรณ วลัยวานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- วิศัลย์ โมญิตานนท์. หล่มเก่า...เมืองหลบ เมืองสงบ เมืองเสน่ห์. องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบูรณ์ และสภาวัฒนธรรม จังหวัดเพชรบูรณ์, 2557.

- วิศัลย์ โมฆิตานนท์. เมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมห่มเกล้า : วิถีไทห่มเกล้า, 2556. [Online]. Available : <http://wisonk.wordpress.com/2013/04/19/เมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม/> . (เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2560)
- อมรรัตน์ เทพกำปนาท. ความหมาย แนวคิดและประเด็นที่เกี่ยวกับ “วัฒนธรรม”. [ออนไลน์]. 2549. แหล่งที่มา <http://www.openbase.in.th/node/5954> (เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2561)
- อานนท์ แจ่มศรี. ประวัติเมืองห่มเกล้า. [ออนไลน์]. 2561. แหล่งที่มา http://loungporyaiwattarn.blogspot.com/2009/03/blog-post_29.html (เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2561)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบให้คะแนน ประเมินศักยภาพเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม

แบบประเมินศักยภาพเจ้าบ้านน้อย.....(เต็ม 50 คะแนน)

เกณฑ์พิจารณาให้คะแนน	คะแนน (10คะแนน)
1. บุคลิกภาพ หมายถึง การแต่งกายที่ถูกต้องเหมาะสม กริยา มารยาท การพูดจา ท่าทางการยืน การวางมือ	
2. มนุษย์สัมพันธ์ หมายถึง มีความเป็นกันเอง มีธรรมาศัยที่ดี สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้	
3. การแนะนำสถานที่แก่นักท่องเที่ยว หมายถึง การลำดับเนื้อหาต่อเนื่อง ให้ข้อมูลของแต่ละสถานที่ได้อย่างถูกต้อง การพูดชัดถ้อยชัดคำ ไม่พูดเร็วเกินไปและช้าเกินไป	
4. ทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า หมายถึง การใช้ไหวพริบและการตัดสินใจในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม รวดเร็ว	
5. ความรับผิดชอบและมีใจรักบริการ หมายถึงการตรงต่อเวลา และในระหว่างการนำเที่ยว ดำเนินการด้วยมิตรไมตรี มีความอดทน ไม่แสดงกริยาที่บ่งบอกถึงความไม่เต็มใจในการให้บริการ	

ประวัติคณะผู้วิจัย

1. ชื่อ - นามสกุล นางสาวกรวลัญช์ มาอยู่
Miss.Phonwalun Mayoo
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 1679900109123
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์
4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ 67000
โทรศัพท์ 056-717134 ต่อ 1209 หรือ 090-4606112
E-mail : tourpcru@gmail.com
5. ประวัติการศึกษา
ศศ.บ (อุตสาหกรรมท่องเที่ยว)
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ศศ.ม (การโรงแรมและการท่องเที่ยว)
มหาวิทยาลัยนเรศวร
6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ: ไม่มี
7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ปี	ชื่อโครงการวิจัยที่ดำเนินการ แล้วเสร็จ	สถานะในงานวิจัย	การตีพิมพ์เผยแพร่
2559	พฤติกรรมและความพึงพอใจ ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มี ต่อถนนคนเดินไทหล่ม อำเภอ หล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	ดำเนินการแล้ว	ตีพิมพ์
2561	การพัฒนาศักยภาพการเป็นเจ้า บ้านน้อยวิถีไทหล่ม	อยู่ในขั้นดำเนินการ	

ผู้ร่วมโครงการ

1. ชื่อ - นามสกุล นางสาวทิววรรณ ศิริเจริญ
Miss Tiwawan Siricharoen
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 1249900029328
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์
4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ 67000
โทรศัพท์ 056-717134 ต่อ 1209 หรือ 084 – 3449044
E-mail : tourpcru@gmail.com
5. ประวัติการศึกษา
บธ.บ (การจัดการท่องเที่ยว)
วิทยาลัยดุสิตธานี
วท.ม (การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยว)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชา : ไม่มี
7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละผลงานวิจัย
 - 7.1 ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย : ชื่อแผนงานวิจัย
- ไม่มี
 - 7.2 หัวหน้าโครงการวิจัย
 - พ.ศ. 2555 การออกแบบสื่อการเรียนการสอนในรายวิชาการผสมเครื่องดื่ม สำหรับนักศึกษาไทยและนักศึกษาจีน แหล่งทุนวิทยาลัยอินเตอร์เทคคัลปang
 - พ.ศ. 2558 ศักยภาพและแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แหล่งทุนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
 - พ.ศ. 2559 การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่มให้เป็นแหล่งเรียนรู้และส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

ผู้ร่วมโครงการวิจัย

พ.ศ. 2555 ศักยภาพและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนลำปางหลวง อำเภอ
เกาะคา จังหวัดลำปาง แหล่งทุนเครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือ
ตอนบนสำนักงาน
คณะกรรมการอุดมศึกษา

ผู้ร่วมโครงการ

1. ชื่อ - นามสกุล นางสาวนันทกานต์ ศรีปลั่ง
Miss Nuntakan Sriplang
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3679900074431
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์
4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก
สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ 67000
โทรศัพท์ 056-717134 ต่อ 1209
E-mail : tourpcru@gmail.com
5. ประวัติการศึกษา
ศศ.บ (อุตสาหกรรมท่องเที่ยว)
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ศศ.ม (การโรงแรมและการท่องเที่ยว)
มหาวิทยาลัยนเรศวร
6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ: ไม่มี
7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ปี	ชื่อโครงการวิจัยที่ดำเนินการแล้วเสร็จ	สถานะในงานวิจัย	การตีพิมพ์เผยแพร่
2560	การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม “เที่ยวไทหล่ม เมืองสงบ มากเสน่ห์”	ดำเนินการแล้ว	ตีพิมพ์

ปี	ชื่อโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างดำเนินการ	สถานะในงานวิจัย	การตีพิมพ์เผยแพร่
2562	การพัฒนาศักยภาพการเป็นเจ้าบ้านน้อยวิถีไทหล่ม	อยู่ในขั้นดำเนินการ	

